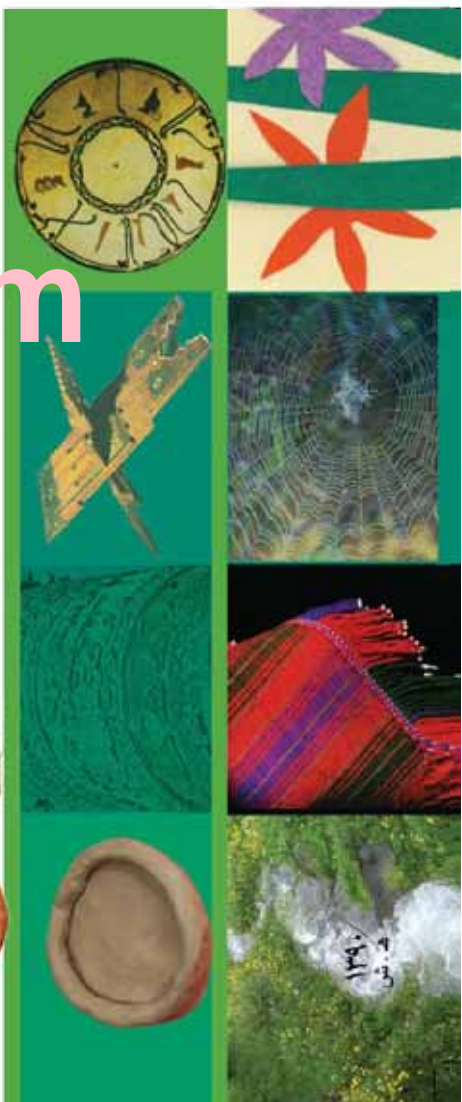

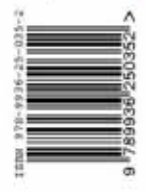

A R

ټولګ اتم ۱

د هرسي كتابونه د پوهنې په وزارت د پوهنې سره لريږي
 په بازار ككي پري اخیستنه او خرڅونه په كتابخانه منع ده
 له سره خرڅولو د كسو سره قانوني چلند ككيږي.

Ketabton.com

دوره‌ی وزارت

د تعلیمی نصاب د پراختیا د بشوونکو د روزني او د ساینس د مرکز معینیت د تعلیمی نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی ریاست

هز

A R T

اتم ټولگی

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ. ش.

الف

مؤلفان:

سيڀانور ميجنخيل دهنرونو د ديپارټمنټ علمي غړی
محمد غالب الله يار د هنرونو د ديپارټمنټ آمر

علمي او مسلکي اديت:

سيډ انو ميجنخيل، دهنرونو د ديپارټمنټ علمي غړی
پوهنمل عبدالحي فرحمند د هنرونو د پوهنځي استاد

د ژبې او ادبياتو اديتوران

عبدالحي (هاشمي) د علومو اکاډمۍ علمي غړی
مورف محمد سهراب ديډار

د پوهني وزارت:

غلام محمد راهي د هنر د مضمون بنوونکی
عاطفه شبنم عارفې د هنر بنوونکې

دیني ، سياسي او فرهنگي کمیټه:

- مولوي عبدالصبور عربي
- دکتور محمد يوسف نیازی
- حبيب الله راحل د پوهني وزارت سلاکار د تعليمي نصاب د پراختيا په رياست کې

د څارني کمیټه:

- دکتور اسدالله محقق د تعليمي نصاب د پراختيا، د بنوونکو د روزني او د ساينس مرکز معين
- دکتور شيرعلي ظريفي د تعليمي نصاب د پراختيا د پروژې مسؤول
- د سر مؤلف مرستيال عبدالظاهر گلستاني د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تاليف لوی رئيس

ديزاين

رحمت الله غفاري

ب

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی	دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د توري	هر بچی يې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی	د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو	د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، گوجر دي	پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي	هم ایماق، هم پشه بان
دا هیواد به تل ځلېږي	لکه لمر پر شنه اسمان
په سینه کې د اسیا به	لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مو دی رهبر	وايو الله اکبر وايو الله اکبر

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

د پوهني د وزير پيغام گړانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختيا او پرمختگ بنسټ جوړوي. تعليمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکي دی چې د معاصر علمي پرمختگ او ټولني د اړتياو له مخې رامنځته کېږي. څرگنده ده چې علمي پرمختگ او ټولنيزې اړتياوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعليمي نصاب هم علمي او رښانه انکشاف ومومي. البته نه ښايي چې تعليمي نصاب د سياسي بدلونونو او د اشخاصو د نظريو او هيلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتيب شوی دی. علمي گټورې موضوعگانې ټکي زياتې شوې دي. د زده کړې په بهير کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدرسي پلان برخه گرځېدلې ده.

هيله من يم دا کتاب له لارښوونو او تعليمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د ميتودونو د کارولو له لارې تدریس شي او د زده کوونکو ميندې او پلرونه هم د خپلو لوبو او زامنو په پاکيفيته ښوونه او روزنه کې پرله پسې ګډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هيلې ترسره شي او زده کوونکو او هېواد ته ښې برياوې ور په برخه کړي.

پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ گران ښوونکي د تعليمي نصاب په رښانه پلي کولو کې خپل مسؤليت په رښتيني توگه سرته رسوي.

د پوهنې وزارت تل زيار کاږي چې د پوهنې تعليمي نصاب د اسلام د سپيڅلي دين له بنسټونو، د وطن دوستۍ د پاک حس په ساتلو او علمي معيارونو سره سم د ټولني د څرگندو اړتياو له مخې پراختيا ومومي. په دې توگه کې د هېواد له ټولو علمي شخصيتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له ميندو او پلرونو څخه هيله لرم چې د خپلو نظريو او رښانه وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لايينه تاليف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې د دې کتاب په چمتو کولو او ترتيب کې ښې مرسته کړې، له ملي او نړيوالو درنو مؤسسو او نورو دوستو هېوادونو څخه چې د نوي تعليمي نصاب په چمتو کولو، تلويزن او د درسي کتابونو په چاپ او وپس کې ښې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفيق
فاروق وردگ

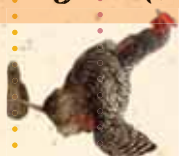
د افغانستان د اسلامي جمهوريت د پوهني وزير

لړلیک

مخ

سرلیک

- ۱ په سپایي ټکو انځورگرې
- ۲ د افغانستان د هنر تاریخ (اسلامي دوره)
- ۳ په طبیعي موادو ټاټه کاري
- ۴ د مبارکي، کارت او د پاکټ جوړول
- ۵ د لیري، نړدي اوریتیم سره اشنا کیل
- ۶ د طبیعي منظرې انځورگرې
- ۷ د جشنونو او ملي لوبو انځورگرې
- ۸ له غونځ شتو و کاغذو څخه د حجمونو جوړول
- ۹ له اسلامي هنرونو سره آشنایي
- ۱۰ له اسلامي ټبراینونو څخه کاپي کول
- ۱۱ دلیک دښکلا له هنر سره اشنایي
- ۱۲ د بسم الله الرحمن الرحیم کاپي

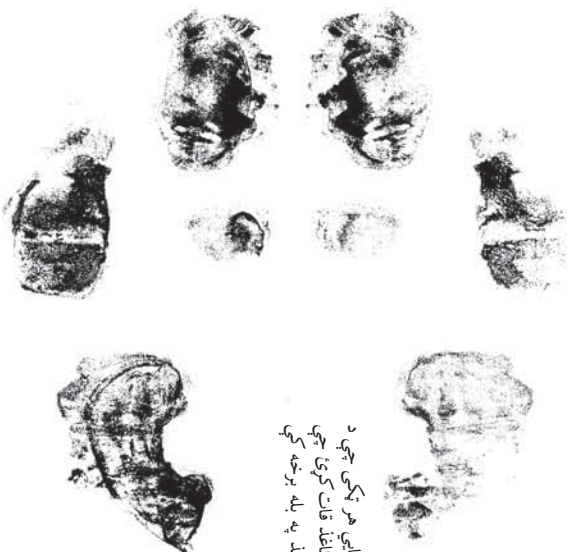
			
۳۳	له اسلامي معمارۍ سره اشنایي	۱۳	
۳۷	له اسلامي سبک څخه پر استفادي (پل) جوړول	۱۴	
۳۹	له اسلامي هنرونو سره اشنایي	۱۵	
۴۳	له خټو څخه د قلمدانۍ جوړول	۱۶	
۴۵	له میناتورۍ سره اشنایي	۱۷	
۴۷	د قرآن کریم د رحل جوړول	۱۸	
۴۹	له افغاني هنرمندانو سره اشنایي	۱۹	
۵۱	له افغاني هنرونو سره اشنایي	۲۰	
۵۵	د افغانستان له ملي موزیمونو سره اشنایي	۲۱	
۵۶	د منابعو فهرست	۲۲	

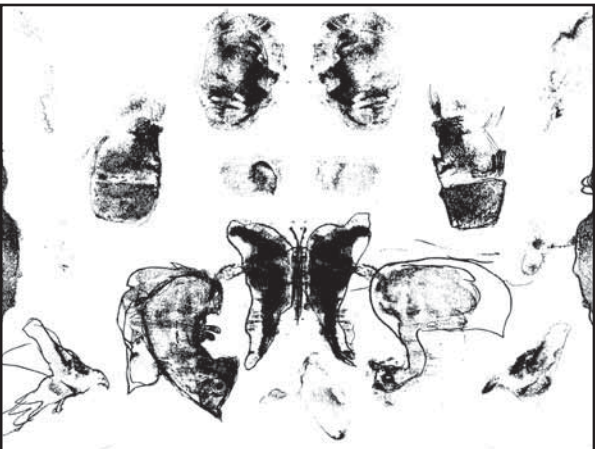

د سپايي په ټکو انځور
آيا کله مو د اسمان په وريځو کې ، اشنا شکل ليدلای
دی؟

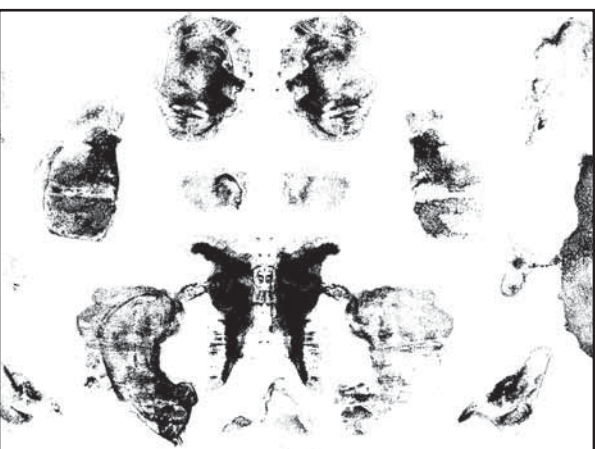
څو څاخځکي جوهرې رنگ د يوه کاغذ پر مخ واچوئ، بيا خپل کاغذ قات
کړئ او په لاس لږ څخه زور پرې وکړئ. وروسته بيا کاغذ خلاص کړئ، هغو
نقشونه به څير سره وگورئ او د کاغذ پاڼه له څو زاويو څخه وگورئ، ترڅو په
هغو کې آشنا نقشونه او انځورونه پيدا کړئ. کله چې رنگونه وچ شول د مناسبو
خطونو په ورزياتولو سره هغه شکل چې تاسې په کې ليدلی دی بشپړ کړئ او
هغه نورو ته وروښيي.

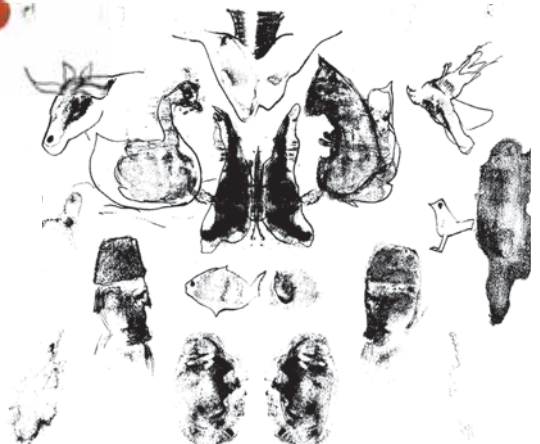
(۱- انځور) د سپايي هر ټکی چې د
کاغذ پر مخ وږئ کاغذ قات کوئ چې
ورته شکل د کاغذ په بله برخه کې
رامنځته شي.

۳) انځور) کاغذ هري خولته وشرخوی او وگورئ چې د خپلي خوښي شکونه جوړ کړئ.

۲) انځور) د کاغذ پاڼه په تورو لکو ډکه کړئ او صبر وکړئ چې وچ شي او پر هغه باندي

بیا هم انځورنو ته په څیر وگورئ او نوري نقشونه پیدا کړئ او د خطونو په اضافه کولو نوی شکل انځور کړئ. دې کار ته ادامه ورکړئ ترڅو د پولو ټکو یا خاپوونو څخه انځورونه جوړ شي:

نمونه:

- ۱- د رسم شوو شکلو په اړه په خپل منځ کې سره وڅېړئ.
- ۲- په خپل کور کې د اوبه د پوښه کولو (آب پاشي) په وخت کې کوم ناڅاپي انځورونه د ځمکې پر مخ وښئ، هغو ته پاملرنه وکړئ او وگورئ چې کوم اشنا شکلونه په کې لیدل کېږي.

په اسلامي دوره کې د افغانستان د هنر د تاريخ سره اشنايي.

آيا پوهيرى چې د افغانستان د اسلام نه مخکې او وروسته هنرونه څه توپير لري ؟

په افغانستان کې اسلامي ودانيو د غزنويانو په دوره کې ډېره وده او پراختيا وموندله. د تاريخي منابعو په قول، چې د غزنويانو دوره د ودانيو، شکلو، ماڼيو او لوږو جوړولو د جوړېدو دوره بلل شوې ده چې د سلطان محمود غزنوي او د ده زوي (مسعود) د واکمنيت په زمانه کې په غزني او هرات کې جوړ شوې دي. اوس د دې ودانيو يوازې يوه برخه په ځاى پاتې ده. د دې ابدانو په کنار کې په غزني کې د (ايني) منځي قصرونه او منارونه او په هلمند کې لښکرى بازار د يادولو وړ دي د سلحوقيانو په دوره کې د اميرانو واکمنانو په هڅونه او د ځينو وزيرانو لکه (نظام الملک) په اشاره ډېرې لوږې ودانۍ جوړې شوې دي. غوريانو هم ډېرې لوږې ودانۍ جوړې کړې وې چې يوه بېلگه يې د (جام منار) دى چې ۶۴ متره لوړوالى لري، دا منار ځکه د ډېر ارزښت وړ دى چې د بڼکلا لپاره يې خښتۍ او کوفې خط باندې پر هغې ځينې ليکنې شوې دي دا د افغانستان د ډېرو مهمو اثارو څخه شمېرل کېږي، او د نړۍ د فرهنگي ميراثونو په ليست کې هم ثبت شوې دي.

د هرات جامع جومات چې د سلطان (صياث الدين غوري له خوا يې په هرات کې د بنسټ ډبره کېښودل شوه. خو د بشپړېدو وکاري د هرات د تيموريانو تر دورې پورې ورسيله.

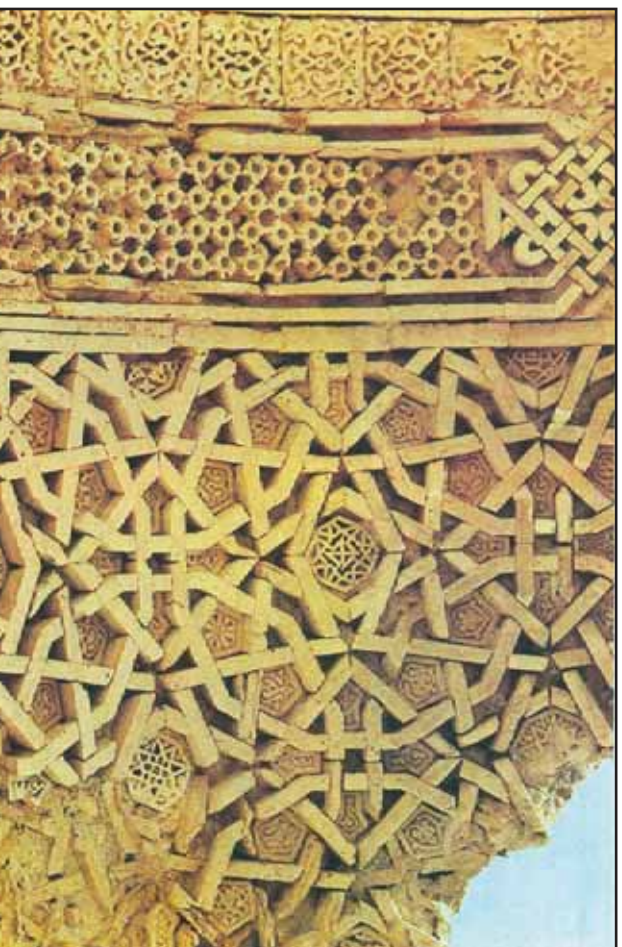

(۲ انځور) د جام په منار لیکل شوی کتیبي.

د بلخ په غرب کې د (بابا حاتم) زیارت چې په هندسي انځورونو، گلابو، بوتو، د کچ کاربو د فیزانونو په ښکلا، کتیبو، او د قابونو په ښکلا ښکلې شوي لرغونتيايي له ۵۳ هـ ق کال څخه پخوا ښودل شوی ده. په دغې دورې کې د ښکلا لپاره د ودانیو جوړولو زیات رواج درلود.

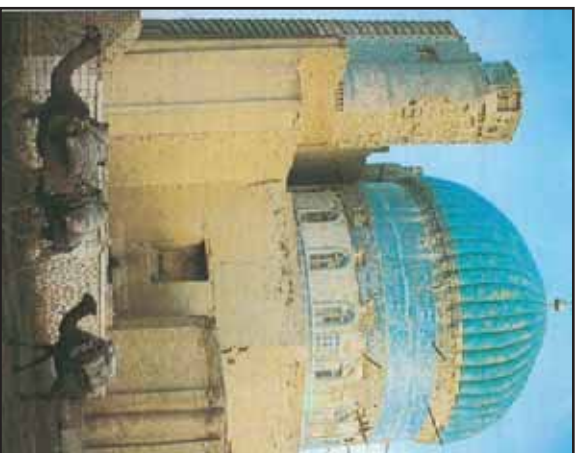

(۳ انځور) په افغانستان کې د جام منار ښکلادوي او کتیبي چې په مسره مرم پورې اړه لري.

(۴ انځور) د بادغیس په قلعه نو کې د (شاه شهید) په کډوالو کې ختی کاشي کاری په شپږمه او اومه هجري پیړی پورې اړه لري.

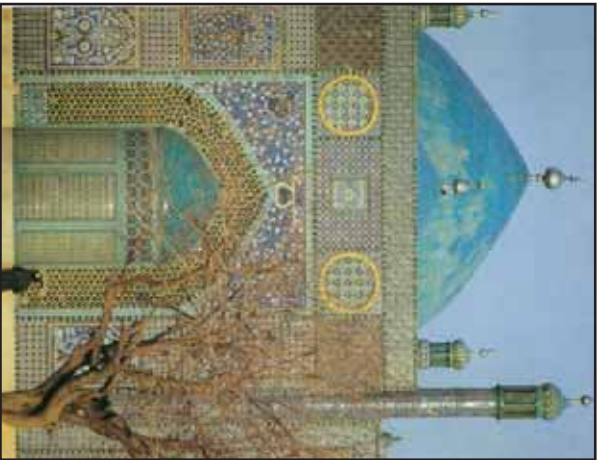
د ودانيو جوړولو بهير د چنگيزيانو د يرغل په دوره کې په تپه ودرېده، نو ځکه په دې اوږده دوره کې د تزئيني اثارو څخه نور څه پر ځای پاتې نه شول. له هغوی وروسته د تيموريانو دوره د لمبوودانيو او په هغې کې د اسلامي هنرونو د انځورونو له پلوه يوه څېره ځلانده، بډايه او غني دوره وه. په ځانگړي توگه په هرات کې د (شاه رخ)ميزرا او (سلطان حسين بايقرا دوري او په افغانستان او هند کې د (بابر) دوري د يادولو وړ دي. د دې دورو آثار په نهمه هجري پېړۍ کې د (گورشاد بيگم) زيارت، د سلطان حسين بايقرا زيارت په لسمه هجري پېړۍ کې د شېروېنکلي شوو منارو ((خلو)) سره د (خواجه عبدالله انصاري زيارت، د هرات گذرگاه او نور زيارتونه او هم په بلخ کې د (حضرت علي کرم الله وجهه) زيارت چې د سخي په روضه مشهور دی. دا ټولې ځانگړتياوې د تيموريانو د معمارۍ-د هنر بېکارندوی دي. د دې دوري نور اثار، لکه: د کندهار د سر بوزي په غره کې (چهل زينه) چې د تاريخ د ليکنې په اساس د .

(١) انځور په پنځمه او شپږمه هجري پېړۍ کې د بابا حاتم مقبره

(٥) انځور په نهمه هجري پېړۍ کې د (خواجه ابونصر پارسا قبر

بلبر پاچا، په امر له تر اشل شورو تېرو څخه جوړه شوې ده چې اټياو کسانو تېرو تو برونکو د نهو کالو په موده کې جوړه کړې ده. همدا رنگه د بلبر په وخت کې په کندهار، کابل، استلف او په شمالي او ختيځو برخو کې ډېر لوی لوی باغونه جوړ شوي دي چې ډېر مشهورې يې دادي: (علم گنج)، شهره را، دلکش، چار باغ، د بلبر باغ، د بگراميو باغ، د صفا باغ، او د کوکب باغ او داسې نور.

(۸ انځور) د حضرت علي اکرم الله وجهه، روضه

(۷ انځور) د هرات د جامع جومات منظر

تمرین:

- ۱- ستاسې په چاپېريال کې د اسلامي دورې کومې ودانې تر اوسه پاتې دي؟
- ۲- په اسلامي ودانيو کې له کومو موادو څخه کار اخيستل کېده؟
- ۳- په افغانستان کې د اسلامي دورې د ودانيو ډېرې مهمې ځانگړنې کومې دي؟

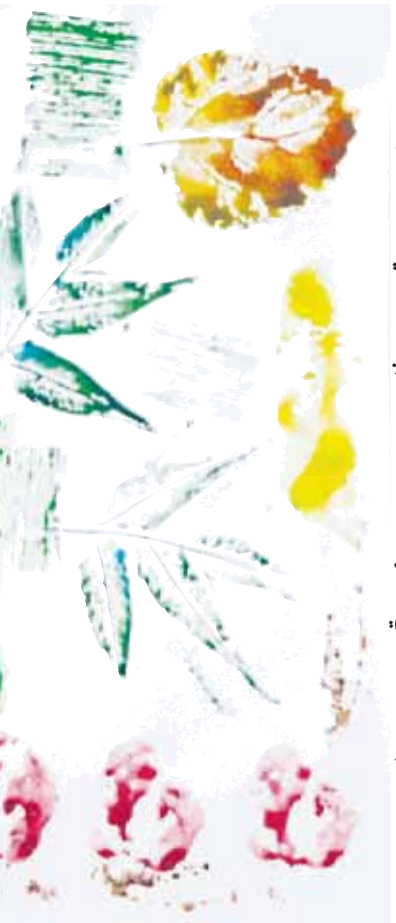

په طبيعي موادو ټاپه کول

آيا تر اوسه مو فکر کړی دی چې له کومو شيانو څخه د ټاپه کولو لپاره کار اخلي؟

له رنگینو مهر وڼو څخه په کار اخیستنه ټاپه کول سترته رسپيري، مهر وڼه په دوو ډلو ویشل کېږي: تیار مهر وڼه او جوړ شوي مهر وڼه. طبيعي مواد چې ډېر ښکلي جوړښتونه لري، کولی شو چې د ټاپه کولو لپاره له تیارو یا طبيعي مهر وڼو څخه کار واخلو. د الوتونکو ښکې، ډبرې، صدفونه، د ونو لښتې او پاڼې او ..... چې ډېر عجیبه او حیرانوونکي جوړښتونه لري. د هغوی په مرسته کولی شو: بیل بیل رنگه نقشونه لاس ته راوړو، همدا رنگه کولی شو چې د میوو او سبزو د عمودي او افقي نیمولو او پریکولو څخه گټه واخلو او له نیمې شوي برخې څخه چې په رنگ ککړه وي، د ټاپې لپاره کار واخلو.

د طبيعي موادو په ټاپه کولو کې د پلیدي بېلې سطحې باید په پام کې ونیول شي او د هغې له هر لوري څخه ټاپه جوړه کړئ. په دې ډول له بیلابیلو طبيعي جوړښتونو سره آشنا کېږئ او نوي انځورونه پیدا کوی.

په طبيعي مواد د ټاټبي تر سسرته وروسته كله چي رنگونه وچ شول،
په جوړشوو انځورونو ، نوي او تازه رسومونه وکارېئ. بيا انځورونو ته په څير
وگورئ او د خطونو په ورزياتولو هغه په نوي شکل بدل کړئ.

۲ انځور په طبيعي موادو ټاټه کاري.

د انځور په طبيعي موادو ټاټه پيژنول.

۳ انځور، په طبيعي موادو د ټاټه پيژنول او په هغې د نورو شکلونو جوړول.

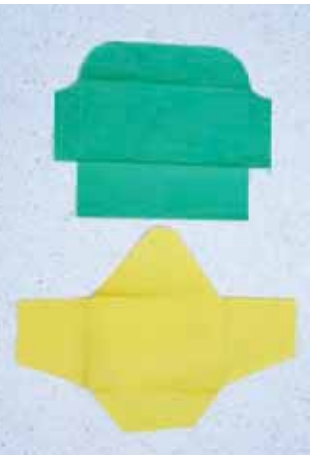
تعمير:
ستاسي په چاپيريال کې چي کوم طبيعي مواد شته، هغو ته په څير سره وگورئ، څه ډول
يوه بېلکي ټاټه جوړولی شئ.

د مبارکۍ کارت او د پاکت جوړول تراوسه مو خو ډوله د مبارکۍ کارتونه لیدلي دي؟

خلاق په پیلو، پیلو ورځو او مناسبتونو د مبارکۍ کارتونه یو بل ته ورکوي، لکه: د میلمستیا کارت، د قرآن کریم د ختم کارت ، د کوچني اخترد مبارکۍ کارت، د لوی اختر د مبارکۍ کارت، د نوي کال د مبارکۍ کارت، د زیربڼدي دورځي کارت د ښوونکي دورځي کارت ... او نور د مبارکۍ کارتونه په بېلا بېلو کچو او اندازو او بېلا بېلو طرحو جوړېږي. سر بېره په هغو کارتونو چې په بازار کې پلورل کېږي، کولی شو لاسي کارتونه په ښکلې بڼه جوړ کړو. د کارت د جوړېدو لپاره باید موضوع وټاکل شي. وروسته یې اندازه طرح او د جوړولو لاره چاره وټاکل شي. لومړی یو سپین او یا رنگه مقو کاغذ د هغه کارت چې تاسې په پام کې نیولی سئ د هغه په شکل او اندازه پرې کړئ. د کاغذ منځ په پنسل او یا کوم شي باندې چې تیره څوکه ولري، یو خط کش کړئ ترڅوله سم نیمایي څخه قات شي. لومړی د کارت په منځ څپله طرحه انځور کړئ.

د هغې د ښکلا لپاره له بېلا بېلو لارو څخه، لکه: انځور گري ، ټپه کاري، د بېلا بېلو موادو نښلول يا رنگه کاغذونه د (کولاژ) د طرحې بشپړول او يا په هغې باندې د نورو موادو نښلول او يا له څنگ په څنگ ايښودلو څخه کار واخلي.

ځينې کولاژونه پنډه وي پام کوئ چې ستاسې کارت زيات پنډه نه شي او په پاکت کې به ښه شان ځلی شي. پام مو وي د کومې ورځې په مناسبت او يا هغه چاته چې تاسې کارت ورکوئ له روښونو او لارو چارو څخه يوه لاره د هغو د بشپړېدو لپاره وټاکئ . لومړی خپله طرحه د کارت په مخ انځور کړئ. د کارت مخ او د هغې د ښه برخه په ښکليو انځورونو ښکلي کړئ. وروسته په ښکلي خط د کارت د ليکلو برخه وليکئ. د کارت تر چمتو کولو وروسته کولی شئ هغه ته يو ښکلی پاکت جوړ کړئ. د پاکت اندازه دکارت له اندازې سره په پام کې ونيسئ. ديوه پاکت د جوړولو لپاره بېلابېلې لارې شته. تاسې کولی شئ يو جوړ پاکت خلاص کړئ او د پاکت د جوړېدو طريقه ترې زده کړئ. او هم کولی شئ چې د پاکت د جوړولو لپاره يوه نورې طرحه جوړه کړئ. د پاکت د جوړولو ډبره اسانه لاره داده چې خپل کارت د يوه سپين کاغذ په منځ کې کيرئ او بيا په پنسل باندې د هغې څلور طرفه ت او کمزوري خطونه وياسئ او په څلورو خواوو يې مثلثونه رسم کړئ او بيا اضافي ځايونه بيانې کړئ او د تنو خطو ځايونه قات کړئ او درې مثلثونه سره ونښلوئ، نو ستاسې پاکت به تيار شي. پام وي چې د پاکت د ښه برخه په ځنلېدو يوه ونه نښلې وروسته بيا خپل کارت د پاکت په دننه کې کيرئ او څلورم مثلث پرې قات کړئ او خپلو خپلو لټو ته يې ورکړئ.

تمرین:

- 1- د يوې ځانگړې ورځې په مناسبت يو کارت جوړ کړئ، طرحه، اندازه او د ښکلا طريقه يې په خپله خوښه وټاکئ.
- 2- د کارت په اندازه يو ښکلی پاکت جوړ کړئ او خپل کارت په کې واچوئ.

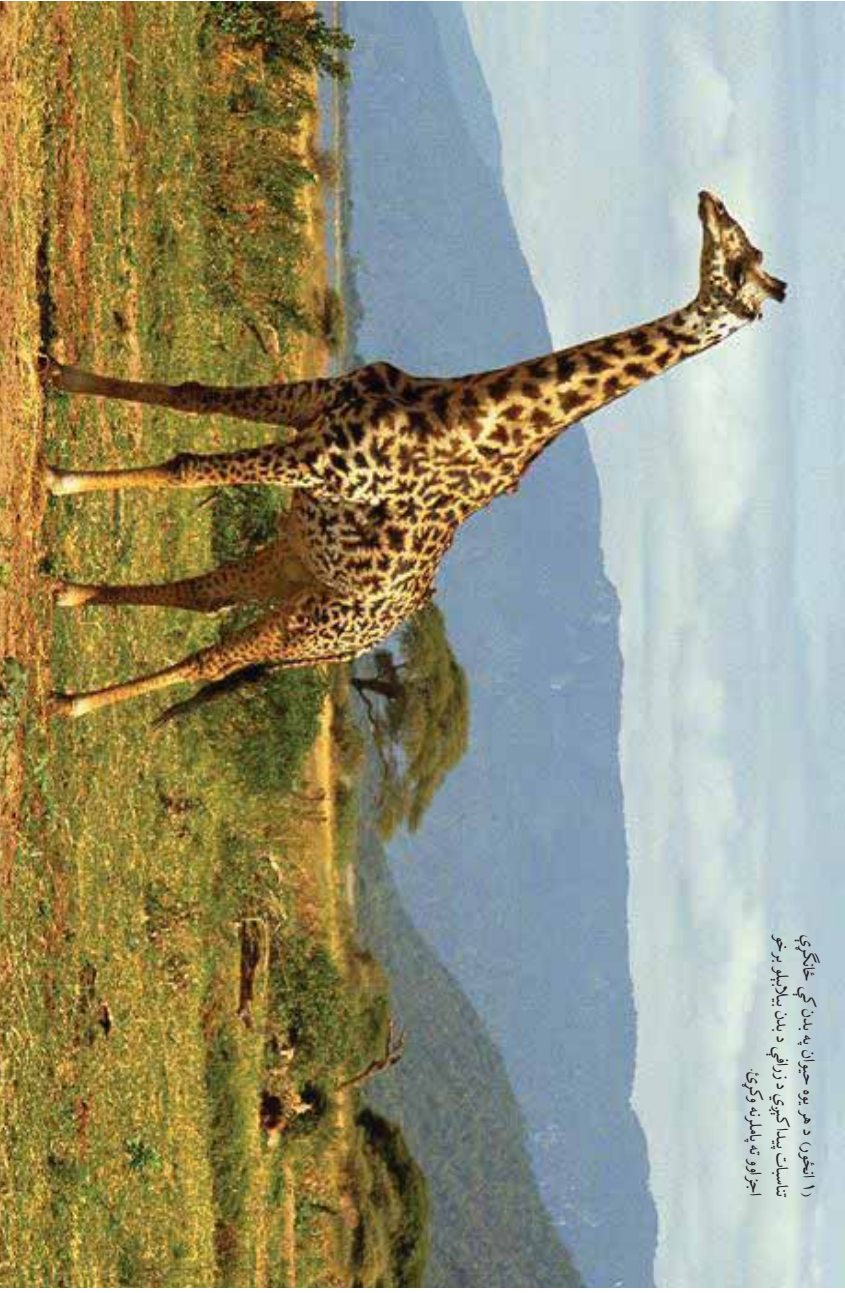

د تناسباتو، ليري، نردي او رېتم سره اشنايي.
په طبيعت كې د پديدو ترمخ كوهي اړيكي
ويني؟

تناسب: ايا د فيل او زرافې د بدن اندازې، د سپړو د سترگو او د پوستکي
رنگ، ديوه ماشوم د لاس پوستکي او د يوه زاړه سپړي د لاس پوستکي
ته مو پام کړی دی؟ د برخو او اجزاوو تر منځ نسبت له يو بل سره او په هره

١) انځور د هر يوه حيوان په بدن کې ځانگړي
تناسبات پيدا کوي د زرافې د بدن پيلوهر برخو
اجزاوو ته پاملرنه وکړئ.

پدیده‌کی د هر یو جز نسبت ته تناسب وایي. په طبیعت کې زیات شمیر تناسونه لیدل کېږي. په طبیعت کې هره پدیده ځانگړي تناسونه لري. له همدې امله په طبیعت کې د خدای تعالیٰ (ع) مخلوقات په هنري او د بشر په لاس جوړښتونو کې د تناسب او ایجاد معیار گرځیدلی دی.

انسان د غرونو، تیرو، ونو، گلانو، حیواناتو، الوتونکو، کبانو او ..... په دقیقه لیدنه خبرېږي، د توتي د ښکود رنگونو تر منځ تناسب، د فیل په بدن کې د اجزاو ترمنځ تناسب (د فیل خړتوم (هاتې) اوږد شکل، پلن غوږونه، سر، بدن او د فیل لوی پښې) او د ونو داوږدوالي او پلنوالي تناسب په همدې ترتیب د انځورگرۍ لاسي کار، په خټه کار، د حجمونو جوړولو او ..... د اندازو تر منځ تناسب، شکلونو او جوړښتونو ته اړتیا لري.

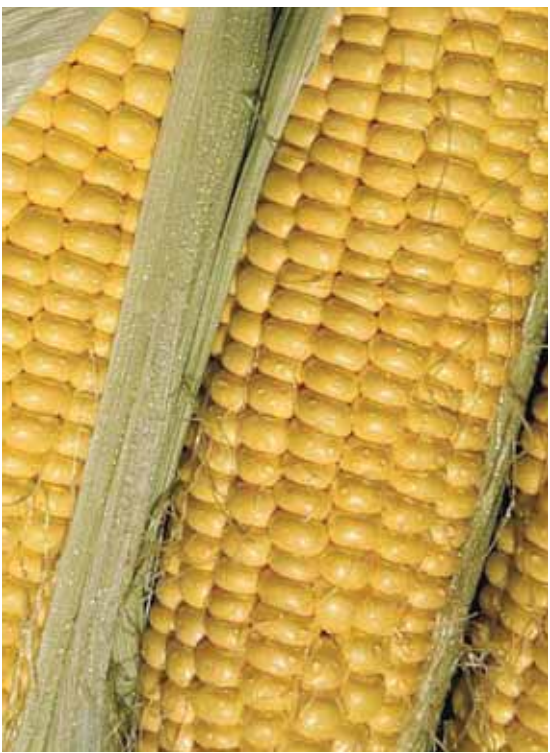
پر سپکتیو: (لږوالی او نږد یوالی) هغه شیان چې لږې دي او هغه شیان چې نږدې دي څه توپیرونه سره لري؟ انسان د لږېوالي او نږد یوالي په سبب شیان او طبیعي پدیدې، په بېلا بېلو ښوونځیو کې د مثال په توگه که یو څنگله ته له لږې وکتل شي هغه ونې چې نږدې دي له رنگه ډکې د ډیرو جزیاتو سره لیدل کېږي او هغه ونې چې لږې وي کم رنگه، لندې او جزیات یې نه تر سترگو کېږي، نو له دې امله اندازه او د اشیاءو لیدنه له نږدې او لږې څخه توپیر کوي.

۲۶) انځور د حیاتو په تن کې د بېلا بېلو سیمو د وټو شکل، وریځ او غرونو ته پاملرنه وکړئ.

۲۷) انځور د بېلو بېلو گاهو په رنگونو کې تناسب، د نباتاتو حیواناتو، کبانو، الوتونکو او حشراتو تناسب ته په غور وگورئ.

(۴ انځور) د جوارو د دانو د تکرار منظم ریتم ته پاملرنه وکړئ.

(۵ انځور) د غږي په تاوونو د ریتم تکرار ته پاملرنه وکړئ.

د اشیاءو او طبیعي پدیدو په کچنیو او لویو انځورولو کولی شو لیري او نږدي وښیو. همدا رنگه په متضادو رنگو هم کولی شو لیري او نږدي وښیو لکه: (تیره رنگونه د روښانه رنگو تر څنګ) هنرمندان د لیر یوالي او نږیوالي لپاره له بیلا بیلو لارو چارو څخه کار اخلي. تصویرونه وگورئ او د لیر یوالي او

نږدیوالي د بیلا بیلو لارو چارو په هکله سره وغږیږئ. ریتم: ایتر اوسه د شپو او ورځو او د کال د فصلونو تکرار ته پاملرنه کړي ده؟ په طبیعت کې د پدیدو تکرار او بدلون یو ځانګړی نظم لري. هنرمندان د هنر په بیلابیلو څانګو کې د کلمو، غږونو، شکلونو، رنگونو، او خطونو تر منځ تکرار او بدلون رامنځ ته کوي. ریتم کله منظم او کله نامنظم

٦ انځور) ۛ ودرېځو تکرار په اسهال کې يو ځانگړی رنځم رامنځ ته کوي.

وی. منظم رنځم په طبیعت کې، لکه:

د زړه د حرکتونو او په هنر آثارو کې،

لکه: دکاشي کاری په انځور کې یا د

قالینو او بدل منظم تکرار دی. د غیر

منظم رنځم نمونې په طبیعت کې،

لکه: د بحر د اوبو څښی، چې په بیلا

بیلو فصلونو کې ډول ډول بدلونونه په

کې رامنځته کېږي. نا منظم رنځم په

هنري آثارو کې د خطاطی د الفبا په

تورو کې لیدل کېږي چې د عمودي

او افقي خطونو په یو ځای کېدو یې

څښې برخې زیاتې او څښې نورې یې

کمې وي او بیل بیل بدلونونه لري.

نا منظم رنځم د ستري کوزنکې

تکرار مخنیوی کوي.

دبیلو بیلو رنگونو، جوړښتونو،

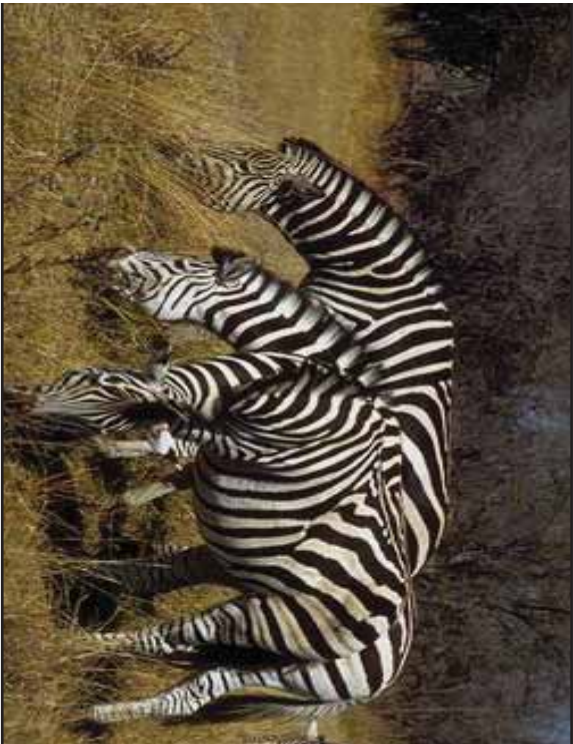
خطونو، شکلونو نه په کار اخیستنه

کولی شو چې په هنري تجسمي آثارو

کې تناسب، رنځم او ښکلا منځ ته

راوړو، هنرمندان د بیلا بیلو رنځمونو

الهام له طبیعت څخه اخلي.

٧ انځور) د گوره څر د خطونو رنځم نه وگرزی.

١- د تناسب نمونې په شکلونو، رنگونو او اندازو په طبیعت کې پیدا کړی او د هغو په هکله سره وپېژنوی.

٢- د خپلې خوښې له رنگونو څخه په یوه پاڼه کې یو ښکلې رنځم جوړ کړی.

نمونه:

د منظرې انځور گري

ستاسي پر شاوخوا او طبيعت کي د ليدني ښکلي ځايونه شته؟ له هغو کوم يو د انځور گري لپاره ټاکي؟

د گالتو د بڼې، باغونه، ځنگل، د گودر عاړه، د طبيعت ډبرې ښکلي منظرې دا ټول د نقاشۍ لپاره مناسبې موضوعگانې دي. د طبيعت فضا د انځور گري له صفحي څخه ډبره لويه ده، خو کولی شو چې هغه په مناسبه اندازه وروکي کړو او د انځور گري په پاڼه کې يې ځای کړو. لومړی په خپل شلواخوا کې يوه ښکلي منظره انتخاب کړئ. وروسته تصمیم ونيسئ چې کومه برخه انځور کړئ.

(۱) انځور د دې منظرې د انځورولو لپاره لومړی اوبه رسم کړی او بيا اټک او بيا عروزه انځور کړئ.

(۱) تصوير د دې منظرې په انځور ولوکي لومړی د لارې خطونه او ډنډې انځور کړئ.

په غور او دقت هغې ته وگورئ او بيا هر هغه شې چې ډېر لوی وي هغه انځور کړئ او وروسته د هغه په شاوخوا کې نور شيان ورزيات کړئ. بڼه داده چې لومړی منظره په رنگه پنسل چې کم رنگه وي وياسئ، ځکه چې که کوم ځای د اصلاح وړ و، هغه ته بلرون ورکړئ. د انځورولو په وخت کې تناسبات، لېروالي، نږدېوالي او رېتم ته په طبيعت کې په کلکه پام وکړئ او هغه په انځور کړئ چې وينېاست.

کله مو چې طرحه بشپړ شوه، نو بيا د طبيعت رنگونه په ډېر دقت وگورئ، تاسې

کولی شئ په خپل انځور کې له طبيعي رنگونو څخه کارواخلي، او يا د خپل احساس د بيانولو لپاره ذهني رنگونه د طبيعت په فضا کې وکاروئ، او کوښښ وکړئ چې په خپله تقاشي کې د رنگونو ورته والی او هم غږې وښيي.

(ه انځور لومړی غږونه او بيا وني انځور کړئ.

(ه انځور په دې منظره کې لومړی ونه انځور کړئ.

تمرین:

له توکي څخه د باندي د خپلي خوښي د منظرې په انځورولو پيل وکړئ.

د جشنونو او ملي لوبو نقاشي
 د ریښتیني ژوندانه کوهي موضوعگانې د انځور گری
 لپاره ټاکي؟
 جشنونه او لوبې د انځور گری لپاره کوهي په زړه پوري
 صحنې لري؟

هر هېواد ځانگړي دودونه او رواجونه لري چې خلک یې په بېلا بېلو وختونکي
 لمانځي. دالمانځنې د موضوع د ارزښت ښکارندوی دي. ځینې رسمونه او
 رواجونه خصوصي وي چې په یوې یا څو کورنیو پورې اړه پیدا کوي، لکه:
 د واده مراسم او ځینې مراسم عمومي وي چې د هېواد هروگړي ته د ارزښت
 وړ وي او ټول خلک په کې خوندي ښکاره کوي، لکه: د افغانستان د خپواکۍ
 جشن چې هر کال د زمري په ۲۸ نیټه لمانځل کېږي.

دا په افغانستان کې ملي جشن دی. په ۱۲۹۸ هـ ش کال کې د اعلیحضرت امان الله خان په مشرۍ او د افغان میرني ولس په سرښندنو افغانستان دهغه وخت له انگلیسي پرغلاکو وڅخه آزادشو. په دې ورځ ولس مشر او ولسي لور پورې چارواکي د خلکو ترڅنګ د جشن په مراسمو کې برخه اخلي.

په ملي جشنونو کې داسې لورې سرته رسېږي چې د ټولو لپاره په زړه پورې وي. له همدې امله دا ورځې د خلکو په زړونو کې د ډېر وخت لپاره پاتې کېږي چې څپتې برخې یې نه هیریدونکې دي. موسیقي غږول کېږي او هنرمندان د ازادۍ ځانګړي سندري وايي.

د خپلواکۍ په جشن کې بیلا بېلې سپورتي لوبې ترسره کېږي چې یوه یې هم نيزه باري ده. نيزه باري په اس، نيزه او د لرګي په موګي باندي چې تقریباً پنځلس سانتي متره وي او په ځمکه کې ټکوهل کېږي. داسې ترسره کېږي چې ډول وهونکي ورته ډول وهي او نيزه باز پر اس سپور د موګي په لوري حرکت کوي. څومره چې موګي ته نږدې کېږي په هماغه اندازه ډول وهونکي، هم تيز ډول وهي ترڅو نيزه باز موګي ته ورسېږي او د نيزې په سر د لرګي موګي پورته کړي، هغه نيزه باز چې په دوو واړو کې موګي پورته نه کړي، د لوبې بايلونکي شمېرل کېږي. دا لوبه په خلکو کې ډېر شور او زوږ رامنځ ته کوي.

ننډيز:

- ۱- ايا پوهېږئ چې په افغانستان کې ملي جشنونه كوم دي؟
- ۲- هغه جشن او ميله چې ډېر مو خوښېږي په هلكه يې سره خبرې وكړئ او د جشن هغه صفحه چې ستاسې خوښه شوي وي، انځور كړئ او نندارې ته يې وړاندې كړئ او په هكله يې سره وڅېړئ.
- ۳- ستاسې په ښار كې په جشن كې كوم رسم او دود تر سره كېږي؟ په دې ورځ كومې لوبې سرته رسوئ؟ په هكله يې سره وڅېړئ.
- ۴- په هغه ځاى كې چې ژوند كوئ د لوبو په اړه يې پخپلو كې سره خبرې وكړئ.

له غونج شوو کاغذو خخه د حجمونو
جوړول.
کوم باطله مواد د حجمونو د جوړولو لپاره
مناسب دي؟

ډیر باطله مواد زموږ په شاوخوا کې شته چې د حجمونو د جوړولو لپاره مناسب دي د دې موادو له ډلې خخه یو هم باطله کاغذی. له باطله کاغذ خخه په بېلا بېلو لارو او روشونو حجمونه جوړوي چې یو هم له غونج شوي کاغذ خخه گټه

اخيسته ده. د دې کار لپاره تاسې هم کولی شئ چې د خپلې خوښې موضوع وټاکئ او د هغې د شکل او اندازې په هکله تصميم ونيسئ. په بېلا بېلو رنگو د باطله کاغذونو ټوټې را ټولې کړئ.

خپل لاسونه لږ څه لاندې کړئ او باطله کاغذونه په دواړو لاسونو په کلک کړئ ترڅو بڼه غونډ شي او وروسته هغه شکل چې ستاسې په ذهن کې وو په هغه ډول خپل غونډ شوي کاغذونه تنظيم او د خپلې خوښې شکل جوړ کړئ. کولی شئ حجم يو او يا څو ټوټې جوړ کړئ او د سکاښت په وسيله يې سره ونښلوئ.

۲) تصوير) دغونډ شويو کاغذو څخه يوه جوړه شوي مڼه

۳) انځور) دغونډ شويو کاغذو برخې سره ونښلوئ او په لرگو پورې چې د الوتکې بڼې دي، وصل کړئ.

۴) انځور) زوزونه، لکې، سټوکه او سترگې يې په حجم پورې ونښلوئ.

ننډيز:

يو مقوا ډول کاغذ د دايرې په شکل جوړ کړئ. ترڅو کاغذي واړه شکلو ته، لکه: (مرغی) له غونډ شويو کاغذو څخه جوړه او رنگه کړئ. د نار په واسطه هغه د دايرې په مرکز پورې خوړند کړئ بيا يې د کوټلې له چټ را وڅوړئ او که دا شکلو ته کړئ، ته نږدې وو، نو باد هغه بڼوروي، حجمونه په حرکت راولي او ښکلا يې زياتېږي.

له اسلامي هنرونو سره آشنایي

آيا پوهېړئ چې اسلامي هنر له مسيحي هنر سره څه توپير لري؟

د اسلام مقدس دين په عربستان كې چې د وحې د نازېليدو ځای دی، را څرگند شو. وروسته په ډېره بېړه د ختيځ له خواته تر منځني ختيځ، چين او هند پورې او د لوېديځ له خوا تر افريقا او هسپانيې پورې خپور شو. په دې پراخو سيمو كې بې د ډېرو ژمنو، قومي، جغرافيايي، تاريخي او نورو توپيرونو سره يو شريك دين، تمدن او فرهنگ منځ ته راوړ چې اسلامي هنري له پايو څخه دی.

مسلمانانو لومړی، د دوو معاصرو او لويو تمدونو د هنر مندانو در بيزانس او اسلامي نړی، له هنرونو څخه د اسلام د سپېڅلي دين د راڅرگندېدو په وخت كې د جوړولو لپاره گټه او چټه كړه. په نوو مسلمان شوو هېوادو كې د وخت په تېرېدو هنر مندانو هلي ځلي وكړې چې د اسلامي عقيدو دينبولو مناسب كاليزه په خپلو هنري آثارو كې پيدا كړي. اسلامي اعتقادات، لكه:

د لوی خدای (ج) پورالی، د مخلوق پيدالی (هم نړی) چې په قرآن عظیم الشان كې يې بيان راغلی

(1 تصویر) د مرآت په راگرگاه (کې د (خواجسته عبدالله انصاري) په قبر د بنام الله الرحمن الرحيم ليکنه، چې کاتبې شوي ده.

د لوی خدای (ج) پورالی، د مخلوق پيدالی (هم نړی) چې په قرآن عظیم الشان كې يې بيان راغلی

دی، په اسټانیا سره نه شموکولی چې په هنري آثارو کې یې ونښتي. له همدې امله هنرمندانو د دایرې په څیر له هندسي سمبولیکو شکلونو څخه چې د (یوالی څرگندوی) دی په بېلا بېلو دیزاینونو په مرکزي نقطه باندې ټینګار وکړ چې د عالم د بېلا بېلو پدیدو یوالی او هغه حقیقت چې له شکلونو او ظاهري موجوداتو څخه ډېر لوړ دی، څرګند کړي. د

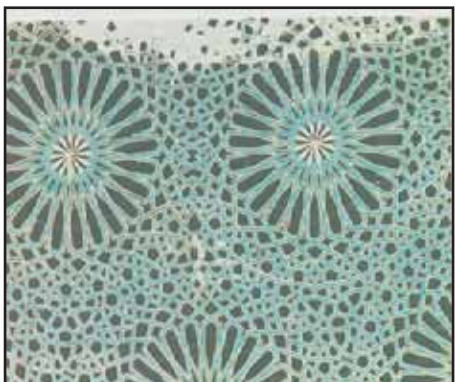
دې نظر له مخې اسلامي هنر له مسیحي هنر سره چې اصلي موضوع یې د مسیح^(ع) او حضرت بی بی مریمی د ژوندانه د بېلا بېلو صححنو څرګندونه کوي، ډېر توپیر لري. مسلمانو هنرمندانو د قرآنکریم لیکنه په ښکلې خط او د لویو ښکلو جوماتونو جوړولو (د جمعي او اخترونو د لمونځونو د اداکو لپاره) په خپلو آثارو کې نظم، تناسب، تعادل، هم غږي او ښکلا په وجود راوړل چې روحاني ښکلې خطي اثار، اسلامي معماري او د طراحی نمونې، د سفالي لوښو جوړول، فنکارې د لرگیو لوښې، د ټوکر ټوټې، قالینې او کتاب جوړول یې نورې لاس ته راوړنې دي.

(۲) تصویر) د مصر د قاهري په شمالي هلبه کې د راقیت بیتک (د قبر د گنبدې ښکلاوي چې مسلوکونو په کالو په دوره پورې اړه لري.

(۵) انځور) په اومه هجري پيړۍ کې د هملې ته تړلې د
قطب جومات (حجازي.

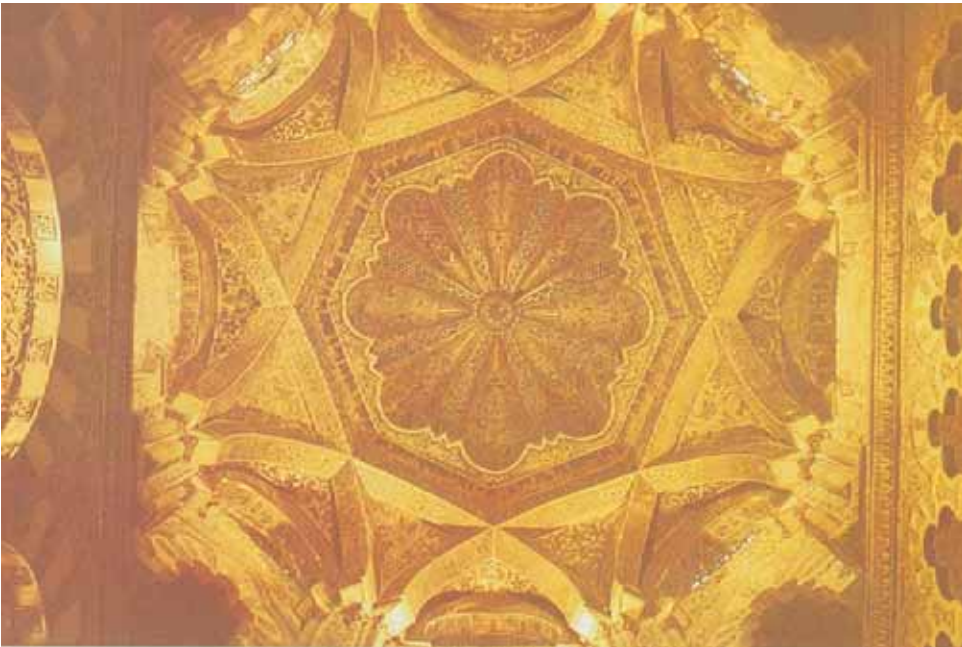

(۶) انځور) په اومه پيړۍ کې د (اکارتای) د مدرسې د چت
کاشي کارۍ.

(۱) انځور) په لسمه هجري پيړۍ کې په
ایران کې (سجاده لبي) قالینچه

د لرگيو لورنښي، درخت پوتڼي ، قالیني او د کتابونو جوړول يې نسوري لاس ته راوړنې دي. که څه هم په نني نړۍ کې دانموني د اسلامي هنر په طراحيو کې غوره دقت او ظرافت گول کېږي، خو په هغو زمانو کې د بېلابېلو وگړو د استفادې لپاره جوړې شوي وي چې ځانگړي ډيزاينونه يې درلودل. په اسلامي هنر کې د ډيزاينونو برخه له هنر سره يو ځای شوه، ترڅو مسلمانان هره شېبه په نظم، بېنکالا، بېرابرۍ او هم غبرۍ کې ژوندوگړي. د اسلامي هنر په نمونو کې سطحې ډېرې ظريفې او دقيقې په بېنکالا پوښل شوې دي په اسلامي لومړنيو پيړيو کې هنري بېنکالا وي په هندسې طرحو او نقشونو کې، لکه: د وېنسو او بوټو شکلونه (اشکال گياهي) او اسلامي ډيزاينونه (مارپيچي) شامل وو. وروسته يې په کاشي کاريو، سفالي او فلزي لورنښو، د ټوکر په ټوټو، قالينو، ميناتورې د الوتونکو، حيواناتو او انسانانو په انځورونو کې رواج وموند.

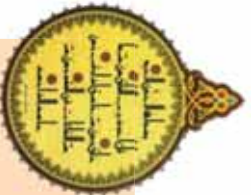
(۷) انځور) په څلورمه هجري پېړۍ کې په هسپانيا کې د (قرطبه) جامع جوړات.

د رښتني په شان نظم ليدل كېږي، تعادل او هم غږي چې په ناول شوي او خالي فضا كې منځ ته راغلي دي په اثارو كې سربېره په ځانگړي شكل، حرکت، نظم، تعادل او همغږي را منځته كوي. د مسلمان هنرمندانو له نظره دا هم غږي، د نړۍ د يووالي څرگندونه كوي.

مسلمانو هنرمندانو په دې نمونو كې له طبيعت څخه په تقليد پيل وكړ او د شكلونو په ساده كولو كې يې له ظاهري شكل څخه ډډه وكړه، ترڅو د ليدونكي ذهن له واقعي نړۍ څخه بيل او معنوي نړۍ ته يې را وپولي، نو ځكه په قرآنكريم او جاني نمازونو باندې د انسان او حيوان تصويرونه نه انځوروي، په دې نمونو كې هندسي پيچلي خطونه او رنگونه په اسلامي ټولنيزونو كې د سترگو د حرکت سبب گرځي چې د ليدونكي ذهن په يوه نقطه كې نه درېږي دا رېټميك، حرکت د نقشونو په طراحي كې د رياضي په شان نظم ليدل كېږي، تعادل او هم غږي چې په نول شوي او خالي فضا كې منځ ته راغلي دي په اثارو كې سربېره په ځانگړي شكل، حرکت، نظم، تعادل او همغږي را منځته كوي. د مسلمانو هنرمندانو له نظره دا هم غږي، د نړۍ د يووالي څرگندونه كوي.

تعميرين:

- ۱- د روښاني فضا او د ښكلا وركولو په نقشونو سره وغږېږي.
- ۲- د اسلامي هنر كومي نمونې مويلي دي؟ د ډېرو ښكولو نمونو په هلكه يې څرلېكي وليكي.
- ۳- كومي هنري ځانگړي پيژنې چې د مسلمانانو تر منځ دو د يزه بڼه لري؟

له اسلامي ډيزاينونو څخه کاپي کول ايا د اسلامي ډيزاينونو د کاپي کولو په لاره چاره پوهېږئ؟

د قاليني او کاشي د ښکلو ډيزاينونو د کاپي کولو لپاره لومړی د خپلې خوښې ډيزاين پيدا کړئ، وروسته په ترس کاغذ کې يې (شفاف کاغذ) کاپي واخلي ترڅو وکولى شئ چې بل کاغذ ته يې وليږدوئ او بيا يې رنگه کړئ.

د طرحې د انتقال لپاره ښه داده چې ډيزاين د ميز پر سر انځور کړئ او په تخته يې کېږدئ او بيا د ترس کاغذ ورباندې سر بيره داسې ټينگ کړئ چې د کار کولو په وخت کې ونه ښوري. وروسته د ډيزاين خطونه په ډبر غوړ سره وياسئ. ښه داده چې لومړی د ډيزاين اصلي خطونه وکارئ او وروسته يې جزيات رسامي کړئ. کله موچي ډيزاين بشپړ کړ، هغه له اصلي ډيزاين څخه جلا کړئ. اصلي طراحي ليرې کړئ او د ترس کاغذ په بل مخ واړوئ. ډيزاين د دويم ځل لپاره انځور کړئ، ترڅو د اصلي کاغذ د ټاپه کولو لپاره چمتو شي. لومړی لږ پنډ کاغذ يا مقوا چې د رنگه کولو لپاره مناسب وي، د نقاشی د ميز په تخته د سکا شټيب په وسيله يې څلور واړه څنډې وښلوئ.

۱) تصویر په روښنۍ کې د رسمي الښن..... د مقبرې کاشي کارې.

۲) تصویر (طرحه کاغذ په مخ بې شري نه

(هالنخون پونله سرطه)

د ترس کاغذ په خپل اصلي مخ رااوړئ او په نښلول شوي ډول کاغذ ېې داسې ونښلوئ چې کونجونه ېې سره برابر وي، ترڅو کلک شي.

(د النخون انځري سرطه)

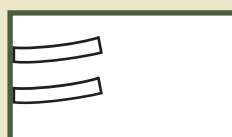
يو وار بيا هغه خطونه چې د ترس په کاغذ معلومېږي انځور کړئ، ترڅو ډيزاين له ترس کاغذ څخه ډول کاغذ ته ور وليږدوي. ورو ورو د ترس کاغذ له ډول کاغذ څخه جلا کړئ او وگورئ چې ډيزاين په بشپړه توگه ډول کاغذ ته انتقال شوی دی او کنه؟

که ستاسې ډيزاين بشپړو، نو په هغه صورت کې د رنگه کولو لپاره چمتو دی.

لومړی له ابی رنگونو څخه يو ډير تياره رنگ جوړ کړئ او هغه ځايونه چې تياره معلومېږي، رنگه کړئ او بيا له روښانه رنگونو څخه رنگونه جوړ کړئ او په خپلو ځايونو کې ېې وکاروئ، ترڅو رنگول بشپړ شي. وروسته کاغذ له ميز او يا د نقاشي له تختې څخه جلا کړئ او هغه په شيشه ېې قاب کې کېږدئ.

تصویرین
له يوه اسلامي ډيزاين څخه يوه ښکلې کاپي جوړه کړئ.

د ليک د بنکلا له هنر سره اشنایي .

«من کتب بسم الله الرحمن الرحيم موجودة تعظيماً الله
غفر الله له .

څوک چي د الله د درناوي په خاطر بسم الله الرحمن
الرحيم په بنکلي خط وليکي الله تعالی به هغه وبخښي .

د بنکلي ليکلوهنر د اسلامي لومړيو پيړيو لومړني پلیده ده چي د اسلام د
سپيڅلي دين له خپریدو نه وروسته يي په مکه معظمه کې پراختيا او پر مختيا
ووموند له . د سواد زده کړه پيل شوه او لومړني قرآن کريمونه په (کوفي خط)

(۱) انځور، د يا قوت المستصمسي
امضاء)

ولیکل شمول. اسلامي حسن خط د قرآنکریم او نبوي احادیثو دلیکلو په خدمت کې و چې مسلمانانو ته یې څېر ارزښت درلود.

د هغوی د هڅو په نتیجه کې یې د الهي کلام لپاره یو په زړه پوري هنر چې د هغې د ښکلا ارزښت یې درلود، مینځ ته راوړ. د حضرت محمد الرسول الله (ص) له وفات نه وروسته امیر المومنین حضرت ابوبکر صديق (رض) او حضرت عثمان (رض) ته دنده وسپارله چې د قرآنکریم نسخې راټولې کړي او د حافظانو په مرسته یې مقابله کړي او په واحد شکل یې ولیکي. د قرآنکریم په لیکلو سرسریزه د قرآني آیاتونو، حدیثونو، دوعاگانو او مبارکو نومونو بېلا بېلو لیکني په ودانیو، په ځانگړي ډول په جوماتونو، منبرونو، دروازو، سفالي لوبڼو، فلزاتو او د ټوکر په ټوټو رواج وموند دا خطونه یا لیکني له هنديسي څیزاینونو سره د ښکلا لپاره په اسلامي هنر کې کارول کېدل.

۶۱ النخون د هېمي هجری پېړۍ په درېمه نیمایي کې د قرآنکریم د دوو لمړنیو صفحو په ټاکنې نسخوي کافېه په نسخ خط لیکل شوی دی.

په دريمه هجري پيړۍ کې (ابن مقله بيضاوي) د ليکونو د اسانه کولو لپاره له کوفي خط څخه نوي ليکونه راوستل، لکه: د (نسخ) ليک د وخت په تيريدو سره بشپړ او ښکلا يې هم زياته شوه او له هغه وروسته تر اوسه پوري ټول قرآن شريفونه په نسخ خط ليکل کېږي.

ابن مقله د نسخ په ليک کې نور بدلونونه هم راوستل چې په پايله کې يې د ثلث خط منځ ته راوړو. وروسته نور نوي ليکونه، لکه: ريحان او محقق د قرآنکريم د سورتونو د عنوانونو لپاره او د سورتونو د عنوانونو د ليکلو لپاره او د ولايتونو حاکمانو په دې خط ليکني کولې. د نسخ او ثلث خطونو په منځ ته را تگ سره په اسلامي هيوادونو کې د الهي کلام ليکني په ډېره ښکلې بڼه سرته رسيدې. هنرمندانو د پاڼو، لېکنو، ښکلا، قرآنکريم لومړيو پاڼو، د سورتونو د پاڼې علامې او د کتابونو د ټوکونو په جوړېدنه کې مرسته کوله. د ابن مقله وروسته د خط هنرمندانو اسلامي ليکونه لوړو پوړيو ته ورسول، لکه: (د ابن بواب) چې د نسخ خط قانو نمندې يې مشخصه کړه) ، (ياقوت مستعصي) چې بيل بيل خطونه يې ډېر ښکلي ليکل) او (احمد نيريزي) چې د خط په ښکلا او پياوړتيا کې يې ساري نه درلود. اتمه هجري پيړۍ د خط د ښکلايوه ډېره ښه دوره وه د خط په ښکلا سربيره د دې پيړۍ هنرمندانو

نوي ليکونه، لکه: د (تعليق) خط چي د توقيح او رقاخ خطونو له ترکيب څخه منځ ته راغلي دي د (نستعلیق) چي د (نسخ او دتعلیق له خطونو څخه جوړ شوی دی). او د شکست خط بي وکاراوه. د نستعلیق ليک په اسلامي دوره کي وروستی پړاو دی. په دې ليک ډيرو خطاطانو ليکني کړي دي، لکه:

(مير علي هروي) او (ميرعما حسيني)

چي ليک بي د کمال لوري درجي

ته رسولی دی. هنرمندانو بيل

بيل اسلامي خطونه

په ديوانونو، ودانيو،

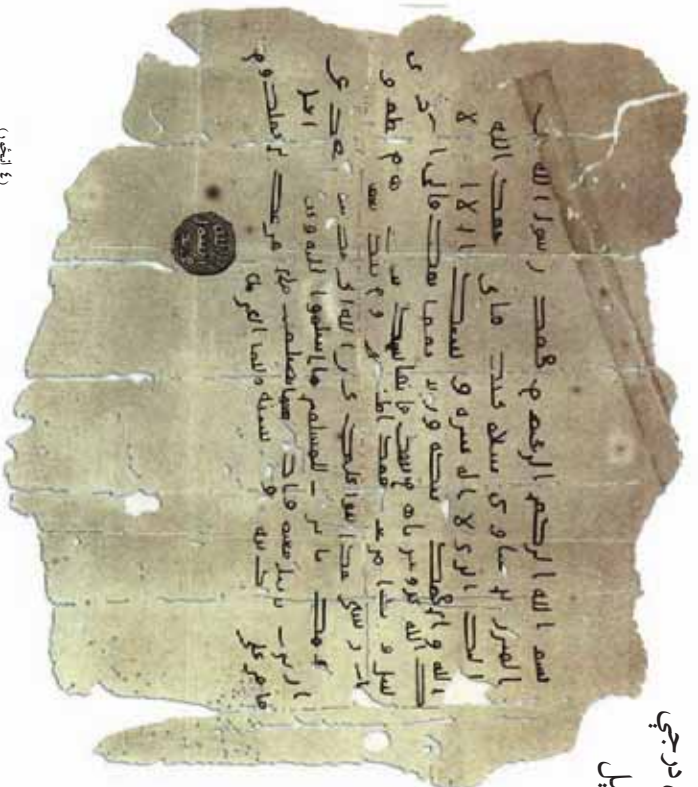
دروازو، د منبرونو په

ديوانونو، د قرآنکريم

په رحلونو په ډول ډول

لوبنو او ټوکړانو باندې

کارولي دي.

(۴ النون)

نمونه:

- ۱- د ښکلي ليک نمونې مو په کومو ځايونو کي ليدلي دي؟
- ۲- د نامتو جوړماتونو دروازي او د خلکو کورونو ته څير شي، او ووايي، چي له کومو موادو څخه جوړ شوي دي؟
- ۳- هغه وسيلې چي په خپلو شلخواکي وني، کوم اسلامي ښکلي ليک په کي کارول شوي دي؟
- ۴- آيا ستاسي په ښار او يا کلي کي نامتو خطاط شته؟ په دې هکله معلومات وړاندې کړئ.

د بسم الله الرحمن الرحيم کاپي کول.

ايا غواړئ چي له (بسم الرحمن الرحيم) څخه کاپي جوړه کړئ او په خپل کور کي يې وځړوئ؟

مسلمانو خطاطانو الهي آيتونه په ښکلې بڼه ليکلي دي. د بسم الرحمن الرحيم څو نمونې مو په کتابونو، دهلوزيزيون په صفحه او د جوماتونو په ديوالونو ليدلي دي؟ د نيمې تختې کاغذ په اندازه د بسم الله يو ښکلې تصوير پيدا کړئ او د بسم الله دکاغذ په اندازه د ترس کاغذ (روښانه کاغذ) رااخلئ او د بسم الله په سربې داسې وښلوئ چې ونه ښورېږي. هيرمو نه شي چې د بسم الله د ليکو په وخت کي بايد اودس وکړئ. د بسم الله ليکل د لسم درس په شان کاپي کړئ.

اصلي کاغذ د نقاشۍ د ميز په تخته باندې په سکاښتتپ وښلوئ. د دې لپاره چې د کار کولو په وخت کي ونه ښورېږي او بل دا چې کاغذ د ابې رنگونو د استعمالولو په وخت کي پر سېري له وچيدو وروسته به رنگونه بيا خپل اصلي حالت ته راوگرځي. د رنگه کولو لپاره لومړی ډبره تياره سيابي انتخاب کړئ.

د مویک قلم په اوبو لوند کړئ او د آبی رنگونو د خپلې خوښې په رنگ یې ککړ کړئ وروسته مویک قلم د رسامۍ په پلټ (مناسب پلاستيکي لوبښي، لرگیو، فلزي شیشه یي لوبښو او یا د ابي رنگونو د قوتی، په سرپوښ ومنښی، ترخو رنگ او اوبه ښه سره گډاو ترکیب شي. که رنگ ټینګ (غلیظ) وي او په مویک پورې ښېلي د دویم ځل لپاره یې په اوبو کې غوټه کړئ. ترخو ټینګوالی یې د کارولو وړ شي.

سناسي تیار شوی رنگ د مویک قلم په واسطه د کاغذ پر مخ کېږدی او په ډېر غوړ او دقت رنگونه د اصلي خطاطی، په شان په خپلو ځایونو کې په کار یوسی. کله مو چې د بسم الله سطحه له رنگ ډگه ډگه. بل رنگ جوړ کړئ. کله چې پخوانی رنگ وچ شو. نوی رنگ پرې وکاروئ. د بل رنگ د کارولو په وخت کې خپل مویک په اوبو کې ووهی، ترخو پخوانی رنگ په بشپړ توگه پاک شي. رنگونه له تیاره څخه د روښانه رنگ په لور په خپلو ځایونو کې وکاروئ، ترڅو د کاغذ پر مخ مولیک بشپړ شي.

د کار تر بشپړېدو او وچیدو وروسته د میز او یا د رسامی، له تختې څخه یې جلا کړئ او په شیشه یي چوکاټ کې یې پخپله کوټه کې وځړوئ.

نمونه:

د بسم الله الرحمن الرحيم یوه ښکلې نمونه پیدا کړئ او د هغې یوه کاپي جوړه کړئ.

له اسلامي معمارۍ سره اشنایي .

ایا غواړئ چې (لالا اله الا الله وحده دینه الا سلام و
محمد اعبده ورسوله) کاپي کړئ او په خپل کور کې
یې وځړوی؟

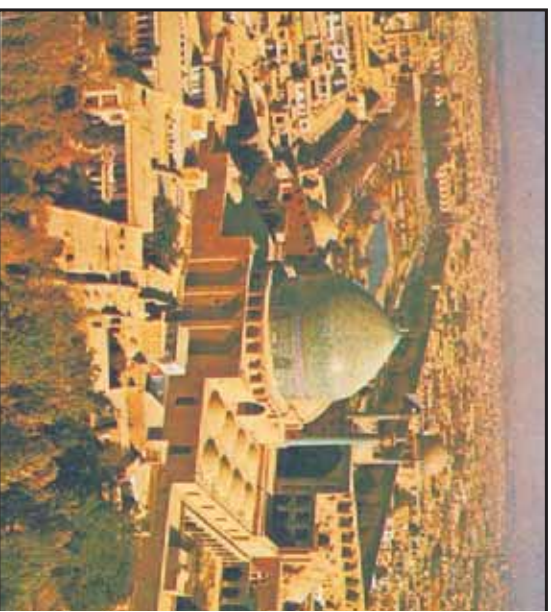

حضرت محمد الرسول الله (ص) د معراج د شپې په هکله وايي چې یوه ښير
لويه گنبده مې وليدله چې له سينو مرواريدو څخه جوړه شوې وه چې په
څلورو ستنو په څلورو کنجو ولاړه وه او په هغې کې ليکل شوي وو چې
(لالا اله اله وحده دینه الاسلام و محمد اعبده ورسوله) دا روايت د هرې
اسلامي ودانۍ روحاني نمونه ده. له مراکش څخه د انټولني تړ لوبديخ په ترکیه
او د البرز او د مازندرانو د شنو درونه تر هندوکش، سين خړه، هرات، غور
والي لري او د طبيعي چاپيريال د ښکلا وو سره په هره
سيمه کې همغږي لري. د اسلامي معمارۍ هنري

(۱) انځور

انځور د صفويانو په دوره کې په اصفهان کې يو لوی اوبليخ زموږ په گران هېواد کې شتون لري چې له نظره سره ورته
ومات چې لري ليدل کېږي.

آثار د مسلمانانو ترمنځ همغږی نمونه ده. د طبيعي
چاپيريال د همغږي سربره د ودانيو د بېلا بېلو برخو
ښکلا وي هم سره ورته والي لري. تاريخي ابدات
که څه هم د جومات په دننه او يا پالاندۍ برخه کې
وي او يا په کوم شخصي کور کې وي، په هغوی

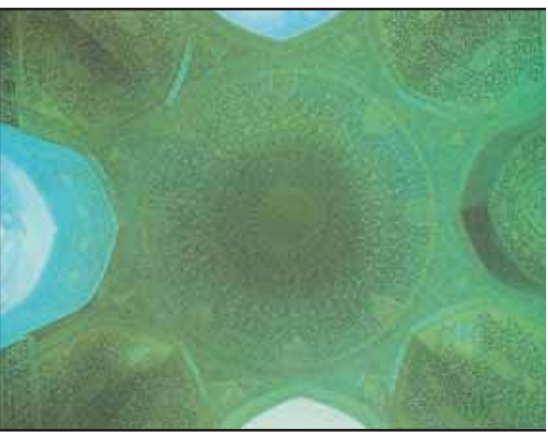

(۱) انځور) د درسي هجري پيړۍ په سر کې د اسلامي ټرې د عراق د سامرا لوی جومات چې منارې يې پينځوس مېټره لوړوالی لري.

(۳) انځور) د ترکي د استانبول په جومات کې لويه مرکزي گنبدمه

(۲) انځور)

کې د ارامتيا او همغږۍ قانون حاکم دی.

د ودانۍ ټينگښت او تعادل په متقارنو طرحو (له دواړو خواو نه يو شان نسبت هغه محوره چې په منځني برخه کې دی)، لکه: د يورپي گنبدي بڼې او چپ اړخونه چې سره يو شاتنه دي) جوړ شوي دي او د ودانۍ د فضا طراحي داسې شوې ده چې انسان ته ارامتيا او تعادل ورڅښتي.

اسلامي بڼار جوړونه، کورونه، جادې، بازارونه او دښاري ژوندانه نورې اجزاي داسې طراحي کېدې چې له طبيعي عواملو څخه ډير زيات کار واخيستل شي. د مثال په توگه په ښاري اسلامي معمارۍ او ودانيو کې له نور او رڼا څخه گټه اخيسته داسې وه چې له يورپي خوايې انسان د پاک خداى په فکر کې اچوو او له بلې خوا د طبيعي روښنايۍ وسيله او د ودانۍ د تودخې منبې وه. د اسلامي معمارۍ هنري آثار په دوو ډلو وېشل کېږي:

۱- معماري، مذهبي ودانۍ، لکه: جومات، مدرسې او قبرونه او ...
 ۲- د نورو ودانيو معماري، لکه: کور، ماني، باغونه، کاروان سړايونه، حمامونه، بازارونه، پلونه او ...

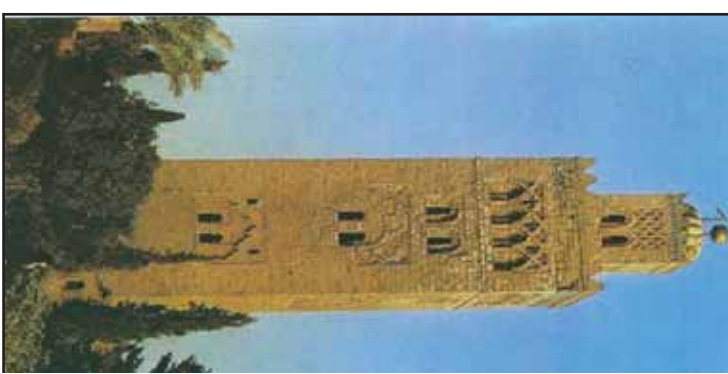
د اسلامي معمارۍ ډېرې مهېمې نمونې جوړماتونه دي. مسلمانانو د جوړماتونو د جوړولو د ښکلا لپاره چې د لوی خداى (ع) د سجدې او

عبادت ځای دی د قرآن کریم له آیتونو څخه په ډېره ټینګې بڼه د ډېر دقیق هندسي تناسب له لیکلو څخه ګټه اخیستله. د جومات د ودانۍ نقشه په ټوله اسلامي نړۍ کې یو شان ده سربېره پر هغې جزئیات او ټینګالاروي یې هم یو شانته دي.

د جومات د ودانۍ ټول بعدونه له دایرې څخه لاس ته راځي. کله چې د جومات چت جوړشي، نو په هغې باندې ګنډه جوړېږي. ګنډه په بېلو بېلو مشکلاتو جوړېږي چې ډېرې مشهورې یې له منځني څطو څخه چې نیمې کرې ته ورته والی لري، جوړې شوي دي.

په جوماتونو سربېره ګنډې په زیارتونو هم رواج درلود. په زیارتو جوماتونو کې منارې د ګنډو په څنګ کې جوړېږي چې د منارو منځ به ماریچي و او اذان کونکي به د منار پورتنۍ برخې ته پورته کیدل او اذان به یې کولو چې ټول خلکو به هغه اوریده.

په اسلامي نړۍ کې د منارو ټینګالارو ځانګړې بڼه درلوده په لومړي سر کې منارې د مکعب په شکل جوړېږي، خو وروسته یې د استوانې شکل رواج وموند. د منارو د ټینګالارو په بېلا بېلو اسلامي هیوادونو کې له بېلو بېلو روشونو او طریقو څخه کار اخیستل شوی دی. چې دا ټینګالاروي د ګنډې له ټینګالارو رامنځته کېږي. د جومات په دنده کې فضا داسې طراحی کیده چې د لوی خدای (ج) عظمت په ټولو برخو او د انسان په احساس باندې اغېزه وکړي. د ګنډې په داخلي برخه کې د قرآن کریم آیتونه نقشونه او ټینګالاروي د دیوالونو تر مرکزي نقطې پورې لیدل کېږي. په دې ټولو کې د محراب ټینګالارو ځانګړی ارزښت لري.

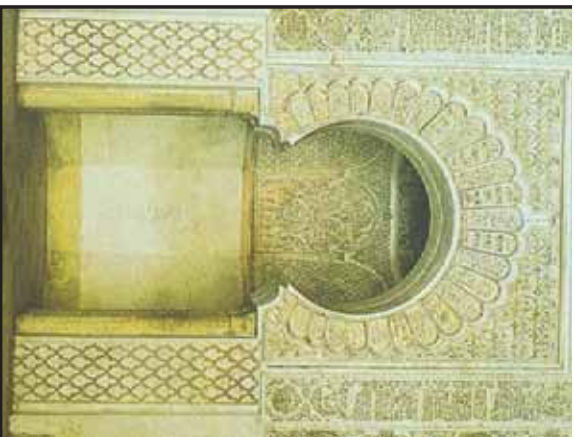
5) تصویر (ب) په مراکش کې د کوئینیه د جومات مناره چې د (موسولون) په دوره کې پکې ته ورسیده

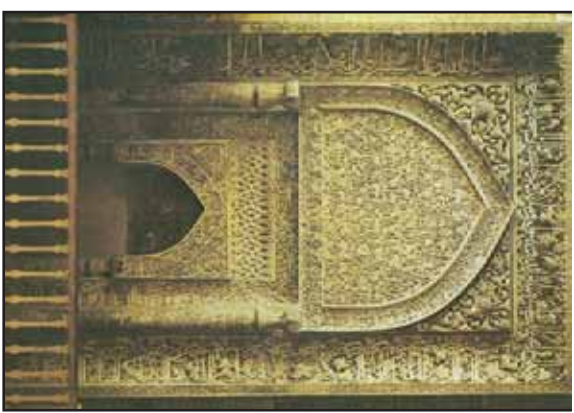
6) انځور د هند په آګرا کې د (آغملول) د قبرنارې چې په 15 هـ ش پېړۍ کې جوړې شوې دي.

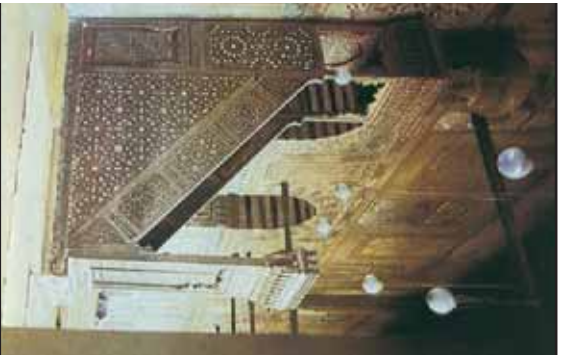
۹) انځور) دترنگه په استنبول کي د سوکولر جومات محراب او منبر په اسسما همجرکي پوري کي.

۸) انځور) په مراکش کي د ابن يوسف مادي محراب په اسسما پوري کي.

۷) انځور) د اصفهان د جامع جومات محراب په ۷۱۰ هـ ق کال کي.

۱۰) انځور) د مصر په قاهره کي د ارمياد جومات منبر.

محراب د قبلي لوري بڼي او ټول مسلمانان د لمانځه پر مهال محراب ته مخامخ دږيري. له دې امله په هر جومات کي محراب ته ډيري بڼکي بڼکلاوی ورکوي.

په زياتره جوماتونو کي د محراب ترڅنگ منبرونه د جماعت د امام لپاره جوړ شوي دي چي د وعظ په وخت کي وليدل شي او غربي واوريدل شي. د وخت په تيريدو سره کله چي منبرونه له لرگي څخه جوړ شول په ټولو اسلامي هېوادو کي يې رواج وموند.

د منبرونو په طراحي او بڼکلا کي ډير توپيرونه ليدل کيدل خو په کلي ډول هر څومره چي د مسلمانانو هنري ذوق په بېلا بېلو اسلامي هېوادونو کي د معماري بېل بېل سبکونو منځ ته راوړي وو، خو له روحاني فضا سره يې ډير ژور او گلبیوند درلود. دا جوماتونه په هسپانيه کي د قرطبه جومات په ايران کي د اصفهان جومات، د هرات جامع جومات، دهند جومات او په نورو اسلامي هېوادونو کي جامع جوماتونو له يو اول سره په اړيکه کي جوړ شوي دي.

نومړين:

- ۱- زمونږ په گران هېواد کي کوم لوی جوماتونه وجود لري؟
- ۲- د دې جوماتونو بڼکلا وي څه ډول دي؟

له اسلامي سبک څخه پر استفادي (پل) جوړول

ايا کوم لرغوني پل مويدي دی ؟

پلونه له اوبو څخه د تيريدو لپاره جوړېږي. که يو اوږد او پټه لرگي د اوبو په سر کېږي د پلونو له ډلې څخه شمېرل کېږي.

انسانانو تر اوسه ډېر زيات پلونه په بېلو بېلو شکلونو له اوبو څخه د تيريدو لپاره جوړ کړي دي. پلونه د اسلامي معمارۍ يو په زړه پورې نمونه ده. د دې پلونو محکميتا، ظرافت او ښکلا د دې سبب شوي ده چې له سلگونو کالو وروسته هم جوړېلې شي. آيا ستاسې په چاپيرال کې لرغوني پلونه شته؟ هغه پلونه چې ستاسې په چاپيرال کې موجود دي، هغې ته په ځير او دقت سره وگورئ. تاسې هم کولی شئ چې يو پل لومړی

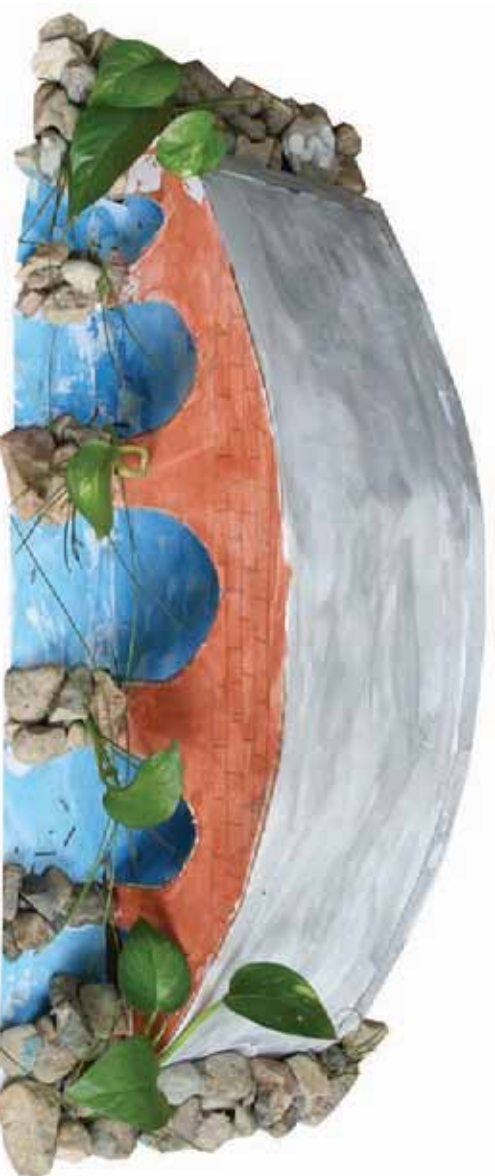

(۶) انځور د پل مختلفې برخې ښيي.

(۱) انځور د پل ښايي شوي برخې

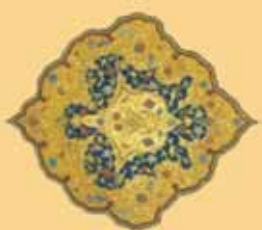
په يو پند يا مقوا کاغذ باندي انځوروی. وروسته د انځور اضافي برخي بياني کړئ چې د پل يو ديوال جوړشي. جوړشوی ديوال په بل پند کاغذ کېږدئ او شاوخوايي په پينسل خطونه وړاسئ او خطونه په غور سره د بياني په واسطه بياني کړئ. ترڅو بله کاپي کټه مته جوړه شي، نو په دې وجهه د پل دوه اصلي ديوالونه جوړېږي. د سر پوښلو لپاره له يوه نازک کاغذ څخه کار واخلي او اوږدوالی يې د پل د ديوال په اندازه او پلنوالی يې د پل د عرض په اندازه ونيسئ او کاغذ او اضافي برخي يې بياني کړئ. د پل يو سر پوښ په ديوالو باندي په سر ښوونښلوی، ترڅو ستاسې لاسي کار جوړشي او هم کولی شئ چې جوړ شوی پل په ډبل مقوايي کاغذ وښلوی او د خپلي خوښي په رنگو يې رنگه کړئ. که غواړئ پل ته نوره ښکلا ورکړئ، نو وړی ډېرې، پاني او ښاخونه وزيورئ وښلوی او د پل لانديني برخه د اوبو په رنگ رنگه کړئ.

(۳ انځور) د پله لاسي کار

تصويين:

له ډبل او نازک کاغذ څخه په گټه اخيسته يو ښکلی پل جوړ کړئ.

له اسلامي هنرونو سره اشنایي

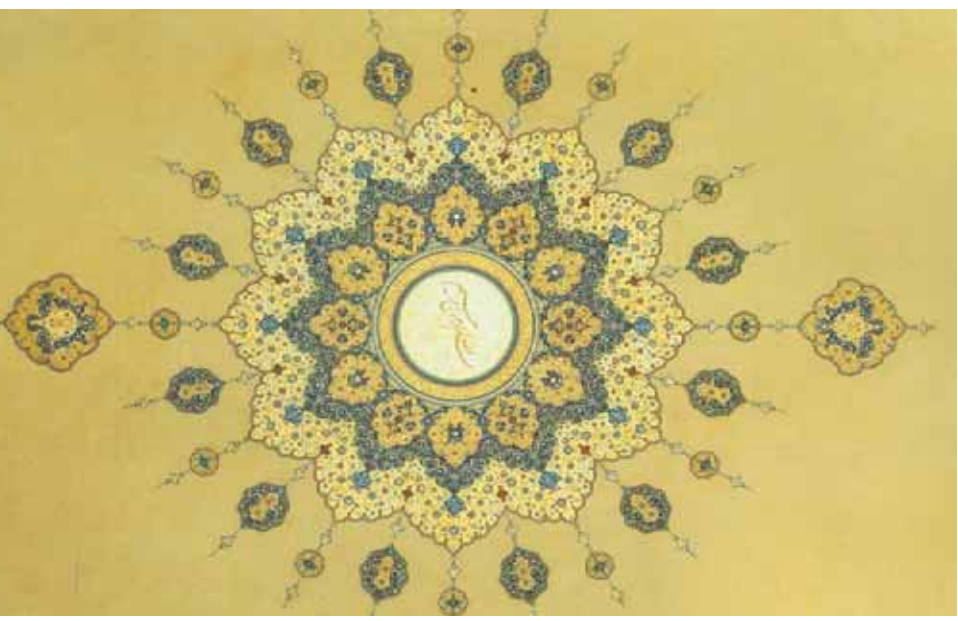
(۱) انځورون د ښکلې بسم الله الرحمن الرحيم تذهیب

حضرت رسول الله (ص) فرمایلي دي:

((ان الله كتب الاحسان علي كل شي)) بي له

شکه الله (ع) ښيگڼي او ښه والی ته لازمه پاملرنه کړي ده.

په اسلامي تفکر کې هنر د موادو او شیانو د ښکلا وړو یوه طریقه ده. هر شی هم څرگند او هم پټه بڼه لري چې مسلمان هنرمند باید د هغې په هکله دقیق فکر وکړي. له ډېروښو تناسبونو څخه په طراحي او د ظرافت په جوړېدو کې گټه واخلي او د هر شي په جوړېدو کې مادي عالم له روحي عالم سره پیوند کړي.

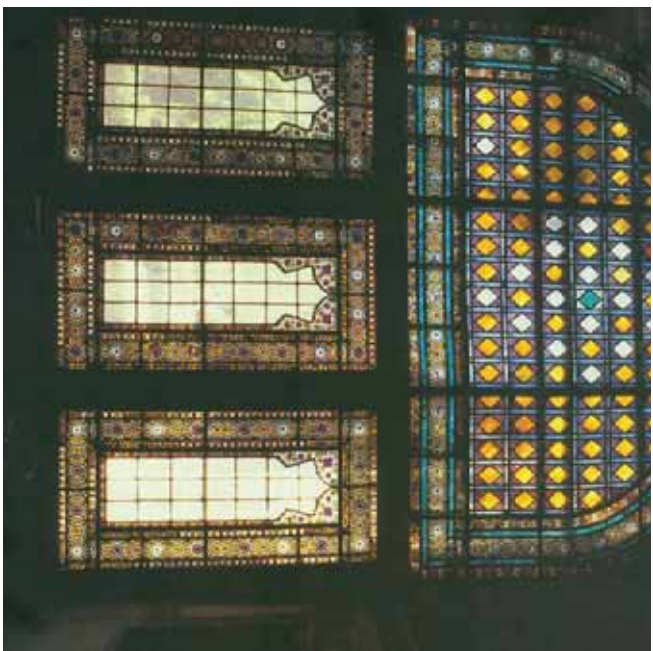

(۶) انځور) په دولسمه هجري پيړۍ کې، په هنلکې د خرمسې څلور
 ټوټې چې په طلايي نقشونو بنسټکې کړل شوي دي (د چيوانا)

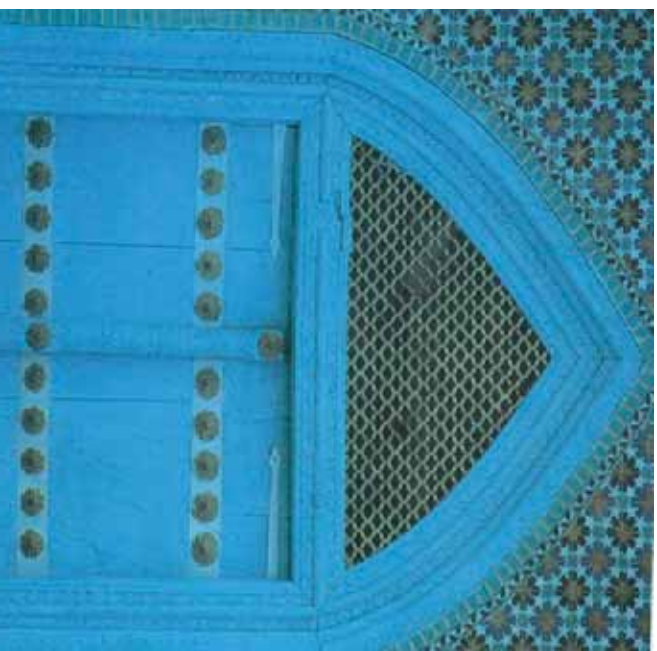
په اسلامي هنر کې بنسټګر او ګټه دا دوه مهم صفتونه د وسيلو او د ډول ډول هنري آثارو د شیانو د پیاوړتیا لپاره دي. له دې امله د اسلامي هېوادونو په هنري آثارو کې یووالی څرګندېږي چې له دوی د جغرافيايي پولو څخه اوږې. اسلامي هنر د بېلو بېلو بنسټګرو او ظرفونو لوستو جوړېدنه منځ ته راوړه چې ډېر زړې نړيوال شهرت وموند.

په دې آثارو کې ټولې سطحې په نقشونو او اسلامي خطونو باندې پوښل شوي دي چې په لومړنيو وختو کې د قرآنکریم د آیتونو لپاره کارېدې او د وخت په تیرېدو د تذهیب په نوم یاد شو چې په کاشي کاريو او قالین اوډلو کې ترې ګټه واخيستل شوه او د شیانو دسطحو د بنسټګر لپاره په بېلو بېلو هنرونو کې، لکه: فلزکاری، کلاسي، لرګي ګیندنه، شبکه کاری، د تیرو په تراشلو، په تیره خطاطي، او ګڼدلو کې ترې ګټه اخيستل شوې ده.

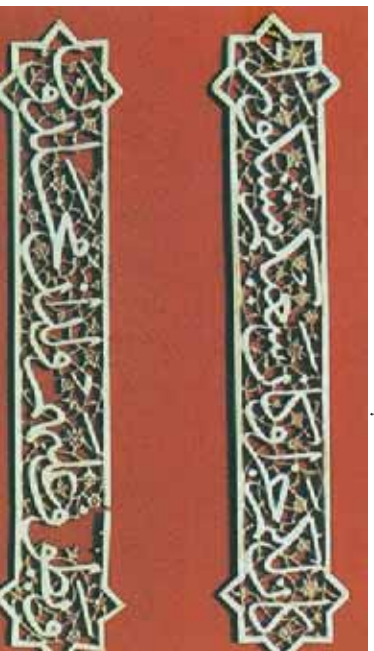

(۳ انځور) شپکه کاري شوي کرکي په اصفهان کي

(۴ انځور) په مزار شريف کي د حضرت علي کرم الله وجهه دمقبري دروازه

ټولې سطحې دوي برخې لري چې يو بې حاشيه او بل متن دی. هر يوه سطحه په بېلو بېلو ديزاينونو، ليکنو، بڼکلي ليک او يا د حسن خط او انځورگري په ترکيې بڼه جوړې شوي دي.

مرکزي ديزاينونه د دايرې په شکل طراحي کېږي چې په بڼکليو انځورونو جوړېږي، او د اصلي سطحې د هرو څلور برخو $\frac{1}{4}$ تکرارېږي چې دا مرکزي ديزاين د (شمشه)

يا (نارنج) په نوم او $\frac{1}{4}$ برخه بې خنده يا (گوبڼه) بولي. کله کله خنده يا شمشه په نورو بڼکليو ديزاينونو دکېږي او کله کله متن په يوه تکراري انځورباندي پوښل کېږي او حاشي ته په بل ديزاين بڼکلا ورکوي.

د لوښو په طراحي کې د لوښو د بېلو بېلو برخو لپاره ځانگړي ديزاينونه کارول کېږي. ختین خاورين لوښي په بېلو بېلو ډولونو جوړېږي چې دهري برخې د بڼکلا لپاره بې بېل پيل ديزاينونه طراحي کېږي. د لوښي د هري برخې او د ټولولوښو د ديزاينونو او خطوطو تر منځ يووالی او همغږي ډېر ارزښت لري.

(۵ انځور) د ايران په ارد بيل کي د (شاه اسمعيل د قبر ليکي)

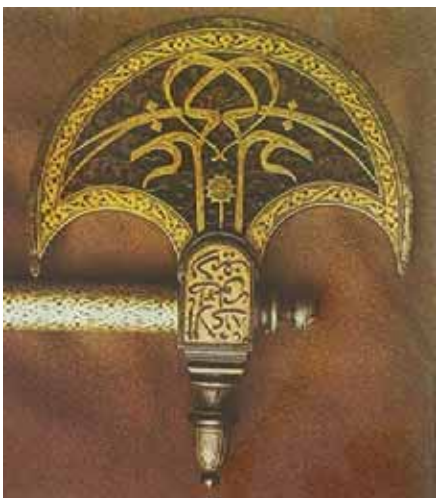

(۶) انځور لعالي پتوس چي د اسڪندر په انځور
بڼكلې شوي دي ق. ۴ م. څلورمه پيړۍ.

په هغو آثارو کې چې ډیزاینونه دحجم په دیوالونو
انځورېږي، د لوبښي، دختې، مخ او څنډو اړیکه
زیات مهارت ته اړتیا لري.
په هغو آثارو کې چې رنگ کارول کېږي، لکه:
ټوکر اوبدل، قالیني اوبدل، کاشي کاري او ...
هنرمند باید د رنگ ترکیب، همغږي او ورته والی
رامنځته کړي.

(۸) تصویر) په ۱۳۰۰ هجري کال کې د ایران په تبریز کې جوړه شوې
قالین.

(۷) انځور) په لسمه پيړۍ کې د ترکي په استانبول کې په يوه
تبرکې کې.

نومړنۍ :

- ۱- داسلامي هنري اثارو مهمې څانگرتياوې په گوته کړي؟
- ۲- په اسلامي هنرونو کې وحدت اويوالي څه دليل لري؟
- ۳- ستاسي په چاپيريال کې کوم اسلامي هنر وجود لري؟

له خټو څخه د قلمدانې جوړول
ایا تر اوسه مو د قلمدانې د جوړیدو تجربه کړې ده؟

له خټو څخه د قلمدانې د جوړیدو لپاره د خټو د لولو (فتیلوی) له روش
څخه باید گټه واخلو. په دې روش کې باید خټه د لاسو په وسیله لوله شي.

(انځور د لوستي لارښې برخه اول لوی
جوړي کړي.)

۱) النخور لومړۍ بورکي په سطح ټيندل شوی دی.

۲) النخور نور بورکي په سطحه وټينلوي ترڅو قلمداني جوړه شي.

۱) النخور قلمداني ټانديني برخه ټيندنه کړئ.

۲) النخور لاندې ټينځي ته په بيلا بيلو وسيلو فشار ورکړئ او بيل بيل ټوټو ته په کي جوړه کړئ.

۳) تصور، قلمداني په خپله خوښه، رنگه کړئ او قلمونه په کي واچوئ.

نهمون:
د بورکيو له طريقې څخه په کار اخيستنه يوه ښکلې قلمداني جوړه کړئ او بيا په ښکليو ټوټو او رنگونو ښکلا ورکړئ.

له میناتورۍ سره اشنایي

ولې اسلامي میناتورۍ نړیوال نوم او شهرت لري؟

د مسلمانانو لومړنۍ انځورگرۍ، دطبیعی علومو د کتابونو تصویري کول وو. وروسته له هغې ورو ورو ادبي کتابونه، په ځانگړې ډول د ستروشاعرانو د شعرونو دیورانونه او د داستانونو ځینې صحفې انځوریزې شوي. غربی محققانو په دې دلیل چې په ډېره کوچنۍ اندازه او ډېر ظرافت یې دا تصویرونه د میناتور په نوم وبلل. مسلمانانو د کتابونو په انځوریز کولو کې دڅوپیړنو په اوږدو کې ډېر پرمختگ وکړ. دوی د بېلو رنگونو، تصویرونه، مارپيچي ترکیب بندي او د عقیدتي مفهومو د بیانولو له امله د بېکلا او هنري ارزښت لوړو پوړیو ته ورسیدل او نړیوال شهرت یې پیدا کړ.

۱) انځور د منابع الحیوان این پهختیشیخ د کتاب یوه پاڼه په اومه هجري قمری پېړۍ کې (ژزمړی او پیښه ژمړی)

۲) انځور د جراحی کرمانی دیوان: د هملا همایون زرم، بغداد ۷۹۹ هـ ق کال

(۳- انځور) (هارون الرشيد)، په حمام کې د خشمه نظامي له کتاب څخه د کمال الدين بهر او اثر هرات، ۹۰۰ هـ... ق.

هغو انځورگرانو چې شعرونه يې انځوريز کول، په شعرونو کې نښتو عقيدتي مفهومونو ته يې ځانگړي پاملرنه درلوده. لويو شاعرانو، بيل بيل مضمونونه د شعر په ژبه بيانول، انځورگرانو هم له ښکلا او رنگونو څخه په گټه اخيستنه دا شعرونه د تصوير په بڼه انځورول چې د بېلو بېلو مفهومونو او موضوعگانو سره يې ډوډه لگوله. له دې امله ميناتور، يو ډول خيال (ذهني) انځور گر دی.

په ميناتور کې له طبيعت څخه پيروي نه کوي، بلکې د ښکلو په ساده کولو، د رنگونو په بدلون، د بېلو بېلو صحنو تمثيل او د ډول ډول موضوعگانو تصويرونه کوي. په دې اثارو کې هنر مندان هغه نړۍ تصويروي چې په هغې کې نقاشي ډېره روښانه ده، ډېر ځليدونکي رنگونه، بې له حجمه ښکلا، زيات ظرافت او ښکلا، گلونه او بوټي په تازه گۍ کې تصوير شوي دي. فضايي ژوره ښودل شوې ده. په تصوير کې هيڅ سپورې نه ليدل کېږي.

ډېرو انځورگرانو د اسلامي ميناتور د شکل نيولو او وده ورکولو په هکله ستري ونډې سرته رسولې دي او ځينو تر هغې هم ستري دندي تر سره کړې دي چې د دوی له ميناتورونو څخه، نورو الهام اخيسته لکه: (جنيد السلطان) (کمال الدين بهراد) او سلطان محمد چې د دوی د آثارو نمونې په دې درس کې وښي.

(۴ انځور)

نمونې:

- ۱- کومې موضوعگانې په دې انځورگرو کې وښي؟ د نقاشيو په هکله يې پخپلو کې سره وڅېړئ.
- ۲- په دې تصويرو کې کوم ښکلاونه او رنگونه وښي؟ د انځورگرۍ په هنر کې ښکلاونه او رنگونه په پاملرنه وکړئ او په هکله يې پخپلو کې سره وڅېړئ.
- ۳- د (جشن، او کوچنی اختر) د کارتونونو په ميناتورونو کې ترکيب بند او مارپيچي حرکتونه پيدا کړئ.

(ه انځور)

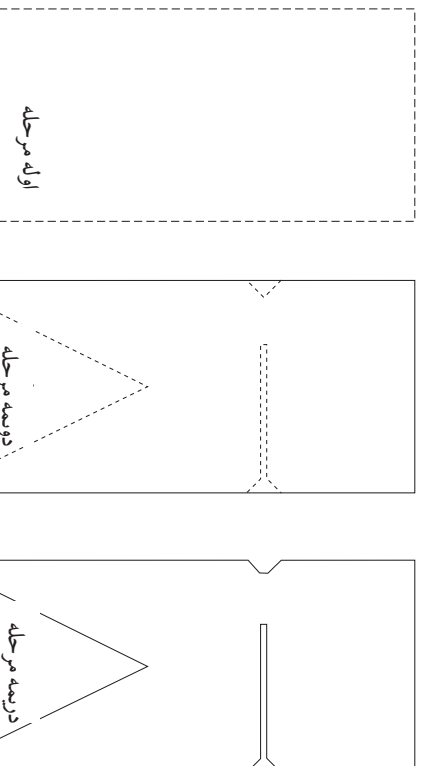

د قرآنکریم د رحل جوړول

ایا تراوسه مو د قرآنکریم د رحل د جوړولو په هکله فکر کوی دی؟

مسلمانان د قرآن عظیم الشان لپاره چې د خدای (ﷻ) کتاب دی، ښکلي رحیلونه جوړوي. ترڅو د تلاوت په وخت کې قرآنکریم له ځمکې څخه پورته پري کېتودل شي. د قرآنکریم رحل د دوو لرگیو څخه جوړیږي، چې یو په بل کې اوږدکېږي چې په اسانۍ سره خلاص او تړل کېږي. د قرآنکریم د تلاوت په وخت کې رحل خلاصوي او له تلاوت څخه وروسته یې تړي او په داسې ځای کې یې بډي چې کم ځای ونیسي.

تاسې هم کولی شئ چې هغه رحل ته ورته چې هنرمندان یې له لرگي څخه جوړوي له ډبل مقوا کاغذ څخه جوړکړئ. لومړی مقوا کاغذ د مستطیل په بڼه بیاتي کړئ. وروسته د مستطیل اندازه په دوو وړو برخو وویشئ چې

یوه یې (قرآنکریم دکینودلو) او بله یې د(پیسو) برخه ده، لکه: څنگه چې په شکل کې ښودل شوي دي، مقوا کاغذ د تیرې چرې او یا بیاني په واسطه پرې کړئ. پام مو وي چې د مستطیل عرض تر پایه پورې بیاني نه کړئ چې کورچنی برخې نه لورې برخې جلا نه شي. وروسته د پینو یا لاندینی، برخه کې یې یو عمودي منښ انځور کړئ او هغه هم بیاني کړئ. ترڅو د رحل پښې محکمې او ښکلې شي. د دې مرحلې ترسره رسولو وروسته دواړه برخې له بیاني شوي ځای څخه یو په بل کې ټنه باسي.

د دې لپاره چې ستاسې رحل ښکلا پیدا کړي، نو د الله په مقدس نوم او یا په نورو دعاگانو او اسلامي ډیزاینونو ښکلا ورکړئ. دا ډیزاینونه د مقوا کاغذ او رحل په باندینیو ډیوالو باندې په تور او سپین ډول او یا رنگه انځور کړئ. د دې کار لپاره د رحل باندینیو ډیوالونو په لور او کورچنیو برخو ښکلې ډیزاینونه انځور کړئ، ترڅو د رحل دواړو باندینیو برخو ته ښکلا ور وښخې وروسته بیا په خپل رحل کې قرآنکریم کېږدئ او تلاوت یې وکړئ.

تعمیرین:

- ۱- تراوسه مو د قرآنکریم څو ډوله رحلونه لیدلي دي؟ هغه له کومو موادو څخه جوړ شوي دي؟ یا د رحل په ډیوالونو ښکلاوي دي؟ دا ښکلا وي څه ډول دي؟
- ۲- د رحلو د ډیوالونو ډیوالی کولو لپاره کومې لارې په کار وړو؟
- ۳- له مقوا کاغذ څخه یو رحل جوړ کړئ او په خپله خوښه ښکلا یې ډیوالونه ډیزاین کاري کړئ او د خپلې خوښې په طریقه یې ډیوالونو سره وښکلئ.

له افغاني هنرمندانو سره اشنا كيدل

له افغاني هنرمندانو څخه كوم كسان پيژنئ؟
هر يو د هنر په كومو څانگو كې فعاليت كوي؟

الغاي

استاد محمد سعيد مشعل:

حاجي محمد سعيد (مشعل) د محمود(غوري) زوی په کال ۱۲۹۵ هـ ش کال کې د غور ولایت د تپوره) په کلي کې وزیږید.

استاد مشعل په یوه هنر پالونکي کورنۍ کې لوی شوی

و. د ځوانۍ په وخت کې یې هنري کارونه پام

ور واوښت. هڅه یې وکړه چې د استاد کمال

الدین بهزاد مکتب را ژوندی کړي.

استاد له میناتور څخه پرته د حاشیو

په ټینکلا (نډهیب) کې د ډبرو تکره

هنرمندانو په ډله کې شمېرل شوی دی.

استاد په میناتورۍ کې نوښت رامنځ ته

کړ ځکه چې ده ځانگړي لاره او روش

درلود او د استاد کمال الدین بهزاد د

مکتب له پیروانو څخه حساسیږي. استاد

ډېرو شاکر دانو ته هنري زده کړه ور په برخه کړې ده او ستر هنري خدمتونه يې سر ته رسولې دي. استاد مشعل په ۱۳۷۶ هـ. ش کال کې د دلوې د مياشتې په لسمه نيټه له دې نړۍ څخه سترگې پټې کړې او د اېلې ژوندانه په لوړ روان شون. د ده ځينې اثار د اطلاعاتو او فرهنگ وزارت په ملي گالري، دولتي تالارونو او د خلکو په کورونو کې ساتل کېږي.

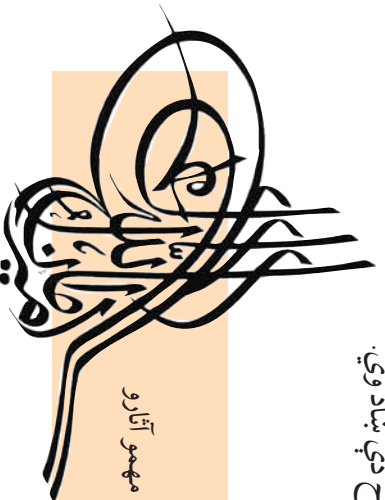
استاد عزيز الدين وکيلي پو پلرای:

استاد په ۱۲۹۷ هـ. ش کال د سنبلې د مياشتې په ۱۶مه نيټه د کابل په چهاردهي کې وزېږېد. نوموړی له دې امله په (اووه قلمي) خطاط باندې مشهور دی چې په خط کې نوښتکارينو، نقاشي، او انځور گری کې د گران افغانستان له نو مياليو هنرمندانو څخه و. ده د کار په ښکلا او ظرافت کې ساری نه درلود، همدارنگه د استاد وکيلي د تابلوگانو په حاشيو او متنونو کې ډېرې مهمې افغاني هنري پېلېدې ترسترگو کېږي. استاد وکيلي په هنري کارونو سرېره د خطاطي د هنر او تاريخي پيښو په هکله زيات کتابونه ليکلي دي. استاد د ۱۳۷۶ هـ. ش کال په لومړنيو مياشتو کې له دې نړۍ څخه سترگې پټې کړې. روح دې ښاد وي.

نومړين:

تاسې پخپلو ولايتونو کې هنرمندان پيژنئ؟ د هغوی د مهمو آثارو نوم واخلي.

له افغاني هنرونو سره اشنا كيدل

د قاليني خټ ته به خټر سره وگورئ او ووينئ چي
د هغي تار او پود د گنډي په وسيله خه ډول سره
نسول شوي دي؟
د قاليني پر مخ خه شي وينئ؟ د قاليني رنگين ډيزاينونه
خه ډول په پر له پسې گنډو رامنځته شوي دي؟

کله چې په قالینی کښینی او یا پر هغي باندي لمونځ کورئ خه احساس درته پيدا کېږي؟ د هنر لومړی خانګي په افغانستان کې زرګونه کلونه لرغونتيا لري.
که خه هم د هنري آثار و تولید د انسانانو د اړتيا وو دليري کولو سره چينه ده،
دقيقه طراحي، د بېلو بېلو ډيزاينونو کارول، د دې هېواد د هنرمندانو د بېلا بېلو

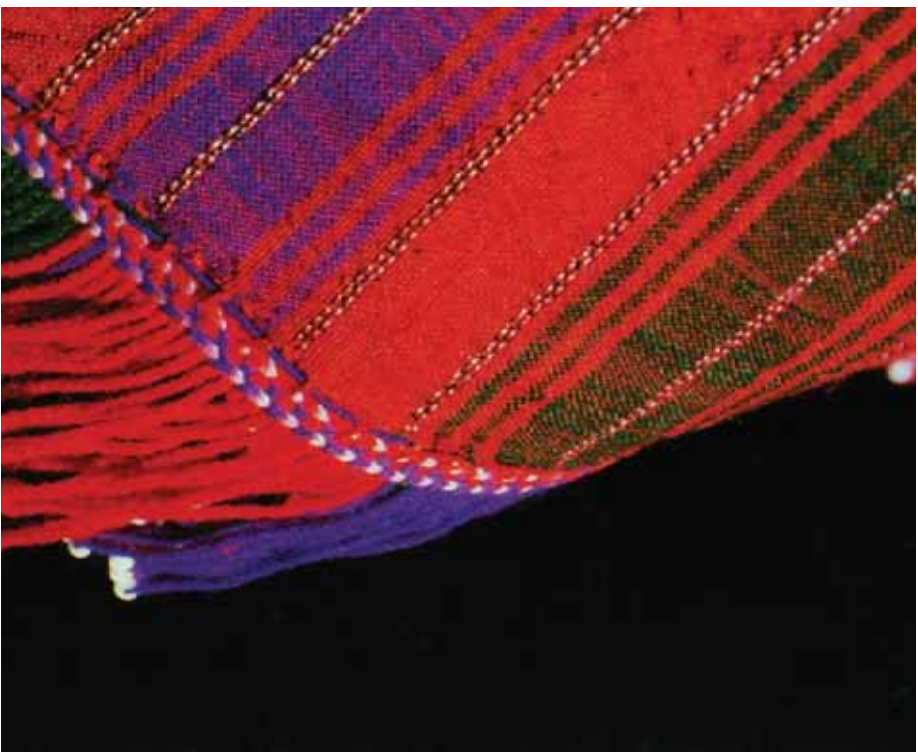

نسلونو ذوق د تاریخ په اوږدو کې
خرگندوي د خلکو هنري مینه
تکو او پارچو ته رنگ او ډیزاینونه
ورځنځي، بنسکلي او نرم فرشونه
اوبی، ودانیو ته د قرآن کریم په مبارکو
آیاتونو بنسکلا وړکوي، سفالي او
فلزي لوښي په ظرافت سره بنسکلي
کوي، دروازو، منبرونو او د لرگي
رحلونو ته بنسکلا وړکوي، کاري
لوښي بنسکلي کوي، ترڅو انسان
هره شیشه د ظرافت او بنسکلا سره
اړیکې ولري، نوهغو ته یې بنسکلا
او ډیزاینونه وړکړي دي، نن هم
د پیوستینو جوړول، د سرامیکي
(کلاسي) لوښو جوړول، د بنسکلا
غالیو او بدل او ..... د هېواد په
مختلفو سیمو کې دوام لري.

او چیر وگړي د دغه صنایعو په جوړولو لگیا دي. څومره چې د تاریخي هنري آثارو ساتنه چیر ارزښت لري، همدارنگه د ویزاینونو، بیلا بیلو هنرونو د جوړولو، کارولو او د ښکلاوو طریقو او روشونو انتقال وروستیو نسلونو ته چیره زیاته اړتیا ده.

د لاسي صنایعو تولید سربیره پر هنري او فرهنگي اړخونو داخلي او بالښو بازارونو ته د هغو عرضه کول د اقتصاد له پلوه زیات ارزښت لري. د افغانستان په نقشه کې د لاسي صنایعو او بیلو بیلو هنرونو عمده مرکزونو ته

پاملرنه وکړئ. د افغانستان په بیلو بیلو ښارونو کې خلک په بیلابیلو هنرونو بوخت دي او بیل بیل لاسي صنایع تولیدوي. د مثال په توگه په کابل ښار کې د معمارۍ، بخارۍ، جوړونه، پښگري، فلزکاری، مسگري، زرگري، کښنکاری، د مریو گڼدل، د ټوکرو او بدل، د تیرو تراشل، کلاسي، نقاشي، د غالیو او بدل، خامک گڼدل وجود لري. په نورو ښارونو کې د ټوکرو او بدلو، ورنیسیم او بدلو، شال او بدلو، دگلوزۍ، بیل بیل ډولونه شته ټوکریا رخت ته ښکلا ورکول، لکه: د مریوگڼدل، خامک گڼدل، له خټې څخه د سفالي لوښو جوړیدل، کلاسي، د لاجوردو د ضمیمو جوړیدل او ډیرینو لوښو د جوړیدلو هنرونه ادامه لري. چې یو له هغو څخه په هرات کې ښیښه جوړیدنه ده چې د ځانگړي ظرافت درلودنکي ده. د مائو او بیکاره ښیښو ویلي کولو څخه وروسته، رنگونه ورسره ترکیب کوي چې میرمنې او نارینه کله گله او کله هم

بیل بیل په دې کارونو بوخت دي. او په بیلو شکلونو گیلاسونه او نینکلې لوبینې د لاس او اور په واسطه تولید وي چې د امریکا او اورپا بازارونو ته یې لار پرانیستي ده که څه هم دا اثار د افغانستان په بیلا بیلو ښارونو کې لیدل کېږي چې د ټولو سیمو په اثارو کې ورته والی شته دی. د ویزاینونو، رنگونو او جوړولو طریقې او روشونه یې بیل دي. د هرې سیمې د هنر مندانو ذوق او ابتکار د دې سبب کېږي چې د ویزاینونو او نارو جوړول بیلې ځانګړتیاوي پیدا کړي. هغه بدلونونه چې هنرمندانو د تاریخ په بیلو دورو کې په هنري آثارو کې رامنځ ته کړي دي، د هنر د مختلفو څانګو د ودې او تحول سبب شوي دي. د همدې تحول له امله ده چې نن د لاسي صنایعو څانګې لږو پوړیو ته رسېدلي دي چې ډېر ارزښتناک اثار تولیدیږي، لکه: د استالف کلاي (سرامیک) چې د افغانستان د ډېرو مشهورو کلايو څخه ده چې په بیلو بیلو ښارونو کې یې د څرخلاو بازارونه توده دي.

تعمیرین:

- ۱- ستاسې په سیمه کې کوم لاسي صنایع شته دي؟
- ۲- تاسې د هنرونو کومې څانګې سره اشنا یاست؟
- ۳- له کوم افغاني هنر سره مینه او علاقه لرئ؟
- ۴- آیا د هنر د خپلې خوبې څانګې لپاره نوې نظریه وړاندې کولی شئ؟

د افغانستان له ملي موزيمونو سره اشنا کېدل د مزار شريف موزيم:

د مزار شريف موزيم اوږده مخينه او لرغونتيا لري. له هغه وخت څخه چې د حضرت علي کرم الله وجهه مقبرې ته پادشاه هانو سوغاتونه ورکول، د دې موزيم د جوړېدو سبب شو دا تحفي او هدايي د روضې په يوه ځانگړې کوټه کې ساتل کېدې. د مزار موزيم سربېره پر قيمتي ډالو، د مسکوکاتو او نه پيدا کېدونکو کتابونو په ځانگړې ډول د خطي نسخو کتابونه چې د هغې له ډلې څخه د قرآن عظيم الشان نسخې د قرآنکريم ځينې تفسيرونه چې له زيات ارزښت څخه برخمن دي. پخپله مبارکه روضه د معمارۍ د هنر يو لرغونی سېک دی. چې په مبارکو آياتونو بټکلې شوی دی. دا مبارکه روضه يوه تاريخي لرغونی ودانې ده. په دې موزيمو سربېره زموږ په گران هېواد کې شخصي موزيمونه هم شتون لري د نمونې په ډول سلطاني موزيم د يادولو وړ لری.

د هرات موزيم:

په ۱۳۰۲ هـ.ش يا ۱۳۰۴ هـ.ش کال کې د هرات موزيم تاسيس شو او په ۱۳۱۰ هـ.ش کال کې د هرات د ښار ښاروالۍ ته وسپارل شو او په ۱۳۱۲ هـ.ش کال د هرات د ښاروالۍ د مقام په حکم د پارک هوټل ودانۍ ته وليږدول شو. په هغې کې چې کوم اثار موجودو وهغه د خلکو نندارې ته ايښودل شوي وو. اکثره اثار يې د ښاروالۍ له بودجې څخه اخیستل شوي دي هغه اثار چې په هله او بگرام کې د کيندنو په نتيجه کې لاس ته راغلي وو، د کابل د موزيم لخوا دسوغات او ډالۍ په ډول په ۱۳۲۵ هـ.ش کال دهرات موزيم ته سپارل شوي دي.

د ميمښي موزيم:

د ميمښي د ښار په يوه تاريخي غونډۍ کې د ناڅاپي کشفیاتو په نتيجه کې د غورباتو د دورې مسي سکې په لاس راغلي چې په ۱۳۳۵ هـ.ش کال کې يې د ميمښي د موزيم د جوړېدو زمينه برابره کړه، ترڅو په هغې کې لرغوني اثار او شيان وساتل شي، د ميمښي د موزيم د مديرانو په هلو ځلو په کم وخت کې د ډبرو لرغونو او قديمي اثارو څخه برخمن شو او ننداره يې په ۱۳۳۶ هـ.ش کال کې پيل شوه دا نندارې دومره په زړه پورې وې چې هميشي خلکو خپل قيمتي او تاريخي اثار د تحفي او ډالۍ په ډول دې موزيم ته ورکړل.

د منابعو فهرست

- ۱- غلام محي الدين شينېم، د خزانو او نورو خزانو د نقاشۍ د لوستلو لارښود ۱۳۸۰ کال
- ۲- د هنر د لوست لارښود لومړيو، دويمو او دريمو ټولگيو د ښوونکو لپاره کود نمبر ۴/۱۳۸۵، ۵۳/۱۳۸۵
- ۳- د تجسمي هنرونو اصول، دکتور محمد حسين حليمي.
- ۴- د تجسمي هنرونو اصول، فني او حرفوي کود ۱/۳۵۸، ۳۵۸/۱۳۸۶ ه.ش.
- ۵- د تجسمي هنرونو سره اشنا کيدل کود ۳۷/۳۵۸، ۳۵۸/۱۳۸۴ ه.ش.
- ۶- فني طراحي ۱، جلد فني او حرفوي کود ۲/۹، ۳۵۹/۱۳۸۱ ه.ش.
- ۷- هندسي نقشونه ۱، جلد فني او حرفوي کود ۴/۱، ۳۵۹/۱۳۸۴ ه.ش.
- ۸- د محلي انځورگرۍ کارگاه فني او حرفوي کود ۷/۷، ۳۵۹/۱۳۸۶ ه.ش.
- ۹- د لاسي چاپ کارگاه فني او حرفوي کود ۲/۲، ۳۵۸/۱۳۸۴ ه.ش.
- ۱۰- د ايران د کاشي کاريو په هنر مقدمه محمد يوسف کياني، فاطمه کريمي او عبد الله قوچاني و رضا عباس موزيم ۱۳۶۲ ه.ش.
- ۱۱- د هنر دايره المعارف، رئيس پاکيار، د معاصر فرهنگ انتشارت.
- ۱۲- اسلامي هنر ارزښت کونل.
- ۱۳- اسلامي هنر ژبه او بيان، تيوس بوکهارت.
- ۱۴- د ايران د لاسي صنايعو سره اشنا کيدل ۱، جلد فني او حرفوي کود ۳/۳، ۳۵۹/۱۳۷۸ ه.ش.
- ۱۵- د ايران د لاسي صنايعو په لور، د احمد لارام په اهتمام د ايران د تهران د ملي بانک انتشارت ۱۳۵۶ ه.ش.
- ۱۶- علم په اسلام کې، د احمد لارام په اهتمام د تهران د سروش انتشارت ۱۳۶۶ ه.ش.
- ۱۷- د خوشنويسي هنر اول او دويم جلد، کود ۵/۲۰۴.
- ۱۸- د خط ښکلا په اسلامي فرهنگ کې، ان ماري شيميل د قدس ولايت انتشارت.
- ۱۹- د خط تاريخ او د افغانستان پخواني ليکني عبدالحی حبيبي.
- ۲۰- د ايران نقاشي، بازيل گري د تهران د نوري عصر انتشارت ۱۳۶۹ ه.ش.
- ۲۱- د ايران د نقاشي هنر ته کتنه، دکتر اکبر تجويدی. د فرهنگ او اسلامي ارشاد انتشارت تهران ۱۳۷۵ ه.ش.
- ۲۲- د هنر کارگاه ۱ جلد د پوهنځي نه مخکې کود ۴/۵۹، ۱۳۸۷ ه.ش.
- ۲۳- د هنر سير په تاريخ ۲ جلد. د پوهنځي نه مخکې کود ۴/۸، ۱۳۸۶ ه.ش.
- ۲۴- د افغانستان د تاريخ فشرده، فاروق انصاري، د مطالعاتو مرکز کابل ۱۳۸۶ ه.ش.
- ۲۵- موزيم پيژندنه او د موزيمونو سير په افغانستان کې، د انټوگرا می دپيارتمنت او باستان پيژندنه د اجتماعي علومو پوهنځي، د کابل پوهنتون پوهندوی محمد رسول باوري کابل ۱۳۷۵ ه.ش.

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**